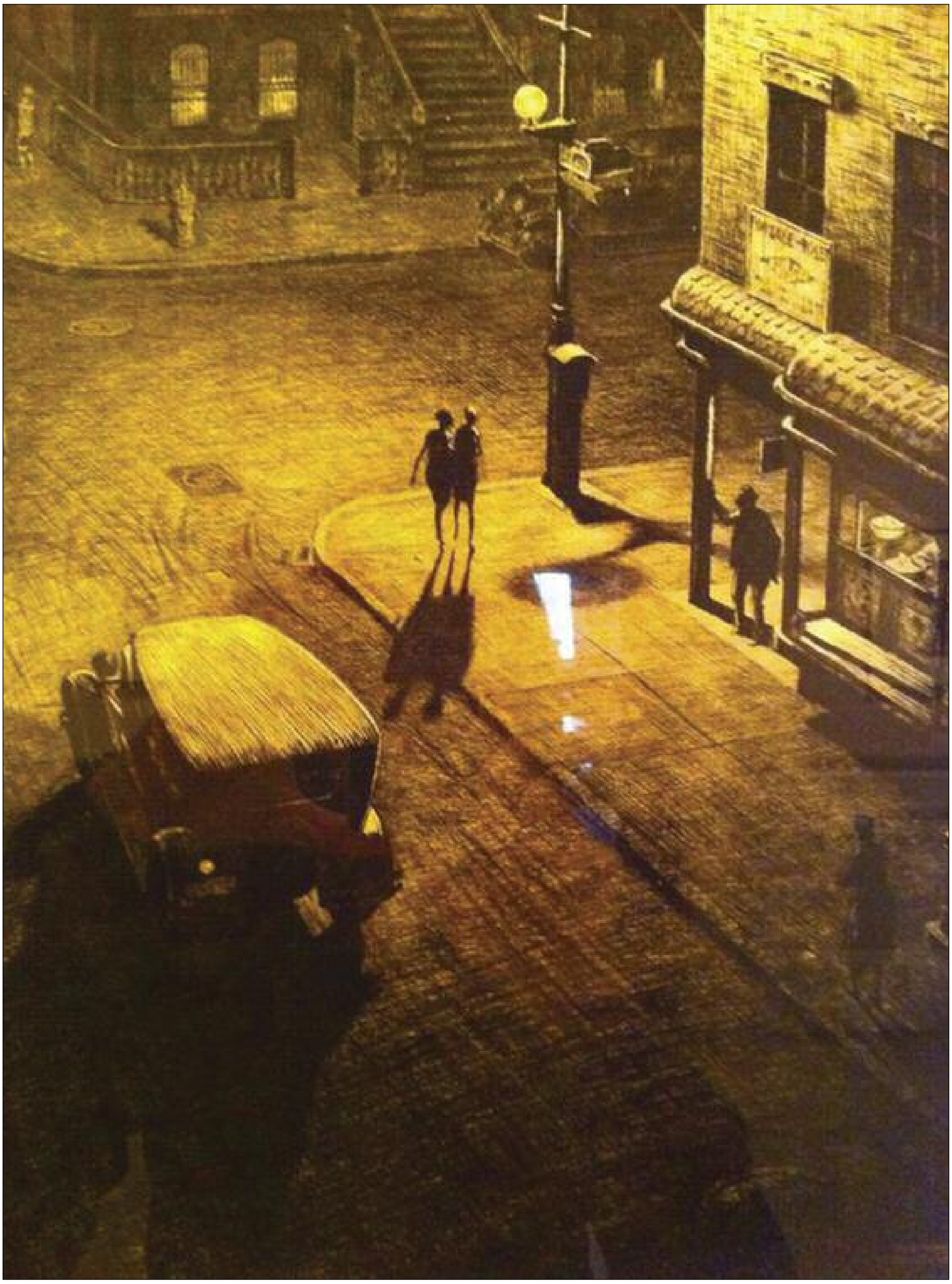
3/229
■ Martie 2022
■ Anul XX

Cafeneaua literară

Martin Lewis

suplimentARTE POETICE

21 martie: Ziua Internațională a Poeziei

Poezia din trecutul viitor

Trecutul viitor*, cartea de versuri semnată de către **Spiridon Voinescu**, a apărut recent la Editura InfoRapArte, Galaţi, cu o pertinentă prefaţă semnată de Nicolae Mecu şi cu un cuvânt de bun sosit pe coperta a patra, al lui Petre Rău. Placheta iese pe piaţă la o distanţă de 20 de ani faţă de cea precedentă, *Buget redus*, 2002.

Spiridon Voinescu se află în căutarea emoţiei pe care poezia o exprimă. Pentru aceasta, autorul are la dispoziţie un limbaj cult uzual, transparent, și o fantezie care pune în scenă imagini uneori stranii, construcţii speculative, cioburi dintr-o realitate pe care se străduieşte să o construiască altfel, mai precis într-un mod inedit, poetic.

Una dintre modalităţile vizionare folosite mai des de autor în cartea sa este aceea a *jocului poetic*, deci a unei abateri calculate și semnificative de la realitate. Atitudinea ludică urmăreşte să ia realitatea în glumă, să o ironizeze, să se joace cu ea. Această joacă devine poetică atunci când este condusă de imaginaţie, atunci când este substanţializată poetic. Iată câteva exemple-imagini ale spectacolului poetic pe care ni-l oferă Spiridon Voinescu:

Sunt om de serviciu pe sectorul Pământ
fără normă trudesc la acel cântec prim (...) / 11

Pisica noastră a fătat doi câini
ce-au dat din coadă negri și-au lătrat
a mers cu ei și i-a spălat pe mâini
într-un cazan cu vis restaurant.
(...) şoarecii au aplaudat un timp
cu gura plină de floricele / 12

Te iau de bună voie, te iau cu orice risc!
De panică, pământul ezită sub picioare
îţi simt genunchii calzi şi sunt dator la fisc
și ţip să nu auzi din frescă ce rumoare... /19

Din doi nori gri vopsesc pereţii
casei din satul de cenușă
plimb trafaletul greu al ceţii
atent să nu stropesc pe ușă / 57

Am portofelul plin: sâmbete verzi
cinci miercuri noi și neîmpăturite
vreo două-trei de joi mototolite
și vineri care ţipă să le pierzi / 70

Mi-ai cerut împrumut câtă dragoste pot
să îţi dau, măcar pentru o zi-două
până faci tu rost de una nouă
să te apere – atât cât se poate –
de câinele singurătate. / 77

Punctuaţia volumului pare să fie trasă din poetica futuristului Marinetti, care a renunţat la punctuaţie... Această neglijenţă gramaticală îi acordă cititorului libertatea să pună *el* virgule şi puncte, acolo unde crede de cuviinţă, bine sau prost, pentru a putea să înţeleagă textul. Așadar, cititorul poate să deformeze semantica din mintea autorului...

Tipul de vers este cel clasic (cu ritm și rimă perfecte), de la care autorul se abate totuși uneori printr-o liberalizare a ritmurilor care frânge pe alocuri eufonia textului.

Limbajul este în general transparent la semnificaţie. Numai uneori aflăm versuri *oximoronice*, precum *eu răcnesc în tăcere* / 25 și *atâta negură de stele* / 32. Ceva mai dese sunt *paradoxurile* sau construcţiile aparent paradoxale: *ca după o moarte / prin care ai trecut cu bine* / 27 și *în cireş este mărul în floare (...) / minciuna este noul adevăr!* / 76. Titlul volumului, *Trecutul viitor*, este și el paradoxal. Dacă îl citim *Trecutul este viitor*, atunci titlul înseamnă că *trecutul este un timp etern*, deci că trecutul și viitorul nu mai există... În aceeași logică paradoxală este și versul *Suntem bătrâni de-atâta tinereţe* / 33, din poezia numită *Trecutul viitor*, vers care ne sugerează o tinereţe eternă.

Stihurile lui Spiridon Voinescu transportă uneori imagini memorabile, aş spune de colecţie. Iată câteva dintre ele:

tăcerea se rupe ca o pâine la toţi / 16
am plicul cu speranţe de viitor sub haină / 19
Mă îmbrac în aceeași viaţă de ieri
iar gândul mi-e o rugăciune către sfinţi. / 21
spre seară mor ca să mă nasc din nou / 29
viaţa îmi e o frânghie arzând / la ambele capete!... / 30
Ne mântuiam printr-un surâs (...)
mai ţip câte un vis cu ea / 52
când sufletul mi-a evadat din piele
și, rătăcind, mi s-a culcat alături / 56
prin coapsa ta de piersici şi caise; / 75
ia carabina să vânăm decenii,
s-avem, mereu, doar douăzeci de ani / 86
agale vei întoarce un zâmbet de la groapă,
vei deveni olimpic la descreţit de frunţi / 86

Există în prezenta carte o serie de poezii care constituie traseul poetic autentic al lui Spiridon Voinescu şi nu ar fi rău ca autorul să ţină seama de ele și să creeze în spiritul lor. Aceste poezii din trecutul viitor sunt *Drumul de fier, Suflet călător, Discuţie, Copil, Demnitar, Dor, Câinele singurătăţii, Privire*. Dintre ele, aleg pentru finalul prezentării un poem liric, *Discuţie*, la care am adăugat punctuaţia necesară:

În vis se-abate mama pe la mine
să vadă ce/cum o mai duc.
Da, mamă, am de toate,-s bine.
Nu, nu trăiesc ca un haiduc.
Pe pat nu, nu mai ţin cărţi vraf,
curând am șters icoanele de praf.
Nu, nu s-au rupt, fiindcă sunt sub geam.
Pe Sfânta Filofteia da, o am.
Da, mă închin atuncea când le şterg.
Nu, la biserică nu prea mai merg.
De toate am, nu-mi trebuie nici bani...

Doar tu nu ești, de-atâţi și-atâţia ani!

Virgil DIACONU

* Cartea de versuri a fost lansată joi, 24 martie, în restaurantul hotelului *Argeş*. A participat o parte din elita politică şi culturală a urbei – primarul Cristian Gentea, colegi ziarişti, poeţi, critici literari, redactori TV.

Un lumpenpoet

Dimitrie Stelaru* se bucură de o reputaţie de personaj cel puţin egală cu cea de poet. A fost de-a lungul vieţii hamal, miner, funcţionar, zidar sau pur şi simplu om al străzii. Aşadar, o condiţie existenţială al cărei spectru extremist se regăseşte cu prisosinţă în versurile sale. Omul a intrat într-o anecdotică de extravaganţe (şi-a înscenat la un moment dat moartea), inclusiv de comportări oscilînd pe marginea legii. Dovedea uneori un umor crispat cum o posibilă supapă a dureroasei marginalizări. Mi-a relatat Blaga ceea ce ar fi răspuns Stelaru, la rîndu-i interogativ, la întrebarea unei cunoştinţe comune, ce părere are despre autorul *Spaţiului mioritic*: „E om serios? Nu cumva umblă noaptea pe case?". Cînd l-am vizitat acasă, la finele anilor '60, îngăduindu-mi a-i zice: „e adevărat că...", m-a întrerupt cu un îndemn: „Sunt lucruri pe care le-am uitat, uită-le şi d-ta!". Părea cu mult îmbătrînit peste vîrsta sa ce abia trecuse de cinci decenii. În odaia modestă se zbenguia un copil de cîţiva anişori, fiul său pe nume Norocel... Interesant faptul că, deşi proletar sadea, Stelaru nu a arătat nici un interes ideilor de stînga. Un romantism elansat în notă modernistă l-a îndreptat către o creaţie poetică la antipodul situaţiei precare în care se afla, transfigurînd datele acesteia într-o unduire de fantasme, într-o gestică transportată, într-o virtuală aşteptare tensionată chiar de zădărnicia sa. Vagabondajul devine prilejul atingerii unor motive grave, recunoaşterea unor maleficii sugerînd un destin de damnat: „Mi-am închis inima şi nu mai ştiu/ Unde să merg. Spre munţii cerului ori în pămînt?/ Aici suntem noi oamenii blestemaţi./ Acolo cine e?/ Dacă mă caut, nu mă mai găsesc,/ Dacă strig, vînturile mă pierd în ele./ Am fost înainte, ce eram?/ Nici gîndurile nu mai ştiu,/ Nici stelele ori noaptea ochilor" (*Aici*). Universul apare drept un catalog de suferinţe fără cauzalitate aparentă, prin care poetului i-a fost dat a se preumbla lunatic, cu unica satisfacţie a confirmării permanente a Răului. Imagistica e adesea una a diformităţii, alterării, coruperii originarului: „Deschid stîncile şi cartea lor/ Tulbură heruvimul vîntului;/ Ceara luminii învie spînzurători/ Lîngă arbori şi odihna paşilor lui" (*Decor pentru Iwa*). Erosului i se dedică un neorealism sordid, famelic, sperînd doar un melos al mizeriei: „În dimineaţa aceasta m-am trezit lîngă Maria-Maria/ Pe scîndurile patului pline de păduchi şi de sînge/ Şi am sorbit nepăsarea ca pe o otravă – / şi am scuipat în castronul cu terci. (...) Vom porni în Gara de Nord tăcînd, tremurînd,/ Strecurîndu-ne, urmăriţi, pe lîngă porţi./ Alături de hamali vom duce bagaje,/ Visînd o plecare a noastră către oraşele văzduhului/ Şi ne vom întoarce mai morţi – / dar tu eşti pîinea caldă" (*Maria-Maria*).

În această atmosferă a paradoxalei regăsiri de sine prin înstrăinare îşi face loc un spectacol al spectacolului în care e prins eul liric. O actorie cum o idealizare parodică, un histrionism ironic cu sine însuşi. Pornind de la episodul circului, Stelaru deschide poarta unor trăiri halucinogene, unor senzaţii ale grandorii girate de refuzul de care se izbeşte. Un Paradis artificial al boemei nelipsit de o notă a sacralităţii improvizate: „Paiaţele, însoţitoarele tale, n-aveau/ Nici mîini, nici picioare – //numai ochi; numai un voal/ Şi-n păr, ascunsă, cîte o floare.// Luaseră din cîntecul nostru o stea - / gloria din soare/ Şi-n miezul nopţii alta fura/ Sufletele morţilor de pe mare.// Plinule de basm, de opium, de ceaţă!/ Hotarele ne despart, ne-au frînt;/ Numai paiaţele, cupele, în fiecare dimineaţă,/ Le văd, le beau, ca un sfînt" (*Paiaţele lui Cocteau*). Ca şi spectacolul exotic dublînd depărtarea geografică prin cea vizionară: „Era în Shanghai o balerină – / Era o tristă balerină;/ Despletită, spintecînd scena,/ Pîntecul ei revărsa moarte şi lumină.// Mîinile, transfiguratele mîini, cîntau adormirea – /nemişcat trupul, de piatră;/ Mîinile, părul învăluiau rana – / Inima, flacără toată". (*Balerina*). Această teatralitate nervoasă, înfrigurată, tentaţie de-a scăpa de sine, duce de asemenea la cîteva relaţionări în sfera unor celebrităţi. Nici o infatuare însă nu e de găsit aici. Doar un fior al unei confraternităţi amare ce exclude ambiţia ierarhiilor: „Bună dimineaţa, Verlaine,/ Ciudatul meu zeu şi prieten – / Bună dimineaţa. Vor mai trece/ Pînă ni s-or usca versurile, milenii treisprezece". (*Verlaine*). Funigei din Villon, Poe, Nerval, din Bacovia şi Emil Botta plutesc în aer. La rîndul său, nici consubstanţierea cu Iisus nu lasă un gust sacrileg, fiind, dimpotrivă, un gest de originală pietate, aidoma celui al jongleurului care se închina în faţa icoanei, preferînd a-i înfăţişa jocul său de cuţite: „prea tîrziu, prea tîrziu – / atunci va fi prea tîrziu;/ Dimitrie Stelaru, noul Cristos, se va ridica lîngă tine, rănit,/ Scuipat, bătut, alungat/ Profeţind: «prea tîrziu» – / Prea tîrziu, vierme golit.// Drumul lui a fost uns/ Cu otravă şi noroi,/ Prietenul Iuda l-a iubit de-ajuns/ Şi azi aşteaptă, în umbra lui, strigoi:/ «Doamne Stelaru, Cristoase,/ Sub banca din parc mai e loc/ Şi pentru obositele tale oase»" (*Prea tîrziu*).

Dar postura morală perenă a lui Stelaru e solitudinea. Nici apropierea umană, nici aspiraţia mistică nu l-ar mai putea izbăvi de această captivitate lăuntrică, de această frustrare organică. Durere al cărei remediu e ea însăşi, ca un laitmotiv: „Să nu te-apropii de sufletul meu/ Cînd sunt plecat; numai mîinile/ Să mă caute peste neguri – / Noi suntem totdeauna peste tot/ Şi nu ne întîlnim" (*Cînd sunt plecat*). Nu o dată starea bahică e recognoscibilă în stihuri caracteristice: „Sunt ostenit de bocet/ Şi vinul mă înspăimîntă/ Spre mine vreau să mă întorc/ Mîncîndu-mă" (*Spre mine vreau*). Un efect al dispoziţiei în cauză ar putea fi o dezechilibrare, o destrămare a textului, pînă la un punct transcriere fidelă a clipei de vis indus. E poate cea mai emoţionantă confesiune a dramei atît de personalizate reprezentate de destinul „îngerului vagabond" care a fost Dimitrie Stelaru.

Gheorghe GRIGURCU

*__Dimitrie Stelaru__: **O sută şi una de poezii**, antologie, prefaţă, notă biobibliografică şi selecţie a textelor de Mircea Moţ, Editura Academiei Române, 2020, 150 p.

Generația '60, generația socialismului

După ,,defectarea'' ideologică şi dispariţia brutală şi extrem de prematură a lui Nicolae Labiş, regimul teroristo-comunist avea urgentă nevoie să demonstreze că noua societate produce nu doar fabrici şi geaseuri, ci şi o nouă literatură, una chemată să dea seamă de minunata viaţă a ,,omului nou''. Speranţa era acum legată de tinerii şcoliţi în facultate, după cvasi-eşecul aşa-zisei Şcoli (proletare) de Literatură ,,Mihai Eminescu'', în condiţiile în care elitele literelor române, cu câteva excepţii, sufereau cumplit ori mureau în temniţe. Aşa a apărut celebra generaţie '60, un mit moşit şi abil întreţinut de propaganda comunistă multă vreme.

„Ioan Alexandru și-a primit botezul sub steagul roșu"

Tinerii poeți care apăreau sub lozinca lansată de M. Gafița – „generația socialismului" – în colecția „Luceafărul" au beneficiat și de către o prefață generoasă semnată de cei validați de „realismul socialist", dincolo de alte avantaje. Cel mai curajos dintre toți s-a dovedit a fi poetul Ioan Alexandru, care a apelat chiar la președintele Uniunii Scriitorilor din România, Mihai Beniuc. Iar Beniuc intuiește corect: „Pe ruinele acestui trecut și-a primit Ioan Alexandru botezul sub steagul roșu, desfășurat peste țara biruitoare, și și-a revărsat sufletul în dragostea și elanul major al oamenilor muncii. Astfel, versurile tânărului poet se înscriu în integrala poeziei noastre noi, derivând din sănătoase straturi ale tradiției și diferențiindu-se printr-un avânt patetic ce nu poate fi decât al timpului nostru într-o țară de constructori ai socialismului" (p. 7). Așa s-a construit socialismul, cu asemenea oameni!

Ioan Alexandru debutează în 1964 cu volumul „Cum să vă spun". Una dintre primele poezii se numește „Copilul păcii":

Sunt primul cântăreț în acest neam
Ce nu cunosc războiul și nici-o exploatare.
Eu sunt copilul păcii. Când dinții îmi mijeau
Era în anul sfânt numit Eliberare (...)

Și eu botezul sfânt nicicând n-am să-l dezmint,
Cânt bucuria vieții și nostalgia ei,
Prin fiece poem încerc să reprezint
Entuziasmu-acesta cu noul lui temei.

Sunt primul cântăreț în acest neam
Ce nu cunosc războiul și nici-o exploatare.
Cânt bucuria aspră ce-o poartă un țăran
Venit în școli înalte direct de pe ogoare. (p. 9-10)

Autoreferențial, Ioan Alexandru, într-un „Autoportret", se definește, cu aplomb, și pe sine, în cadrul regimului comunist:

Și nu-nțeleg decât că-mi este dat
Să distilez în ritmuri această tulburătoare vreme
Ion Alexandru din nou entuziasmat
Citește la cenacluri o mie de poeme.

Cum bine se știe, Ioan Alexandru a devenit celebru prin multele sale volume de „imnuri" dedicate unor zone

ale ţării, o adevărată obsesie. Dar primul imn l-a scris în prima tinereţe, în studenţie, intitulat „Imn la aniversarea Partidului". Merită redat în întregime, şi vom vedea de ce, pentru că există o legătură între acest „imn" comunist din studenţie şi cele din perioada de maturitate:

Imn la aniversarea Partidului

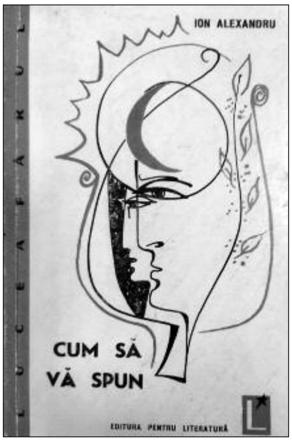
O mie de cântece Partidului. E o primăvară
Cum nu s-a mai pomenit. Însămânţările
S-au încheiat de mult. La fel, zăpezile,
Ca şi cum
N-ar fi stăpânit vreodată întinderile.
S-au strâns noroaiele şi drumurile au devenit
Pe neaşteptate mai încăpătoare. Vântul şi luna
Umblă mai mult în preajma călătorului.
Livezile s-au deschis frumos şi-au trecut pe
Nevăzute
Din muguri în flori. Ursul s-a regăsit
în umbra stejarului.
Norii şi-au pus bluze fumurii şi-au coborât
La îndemâna orizontului. Calul îngenunchează
Peste tăvăliturі din moment în moment.
Au înflorit gutuii şi văzduhul înmiresmat
Aduce a nemurire. S-au închis focurile în vetre
Cu zăvorul.
S-au refăcut cuiburile. Încep cântecele
De drumeţie. Se dezvelesc izvoarele. Peste câteva
Zile,
Aici, se-anunţă în toate orizonturile imensitatea
Soarelui de vară. (p. 28-29)

Niciun critic literar, niciun dicţionar nu citează din acest prim volum, ce-l propulsează printre liderii generaţiei '60. Nici Manolescu, nici Simion, nici Ştefănescu, nimeni! Cert este că Ion Şandor (Ioan Alexandru, mai târziu, chiar şi-n acte) beneficiază rapid de două drepturi incredibile în plin regim comunist: de a publica poezie religioasă şi de a călători în Occident. Ba chiar e bursier timp de... patru ani, în Germania (1968-1972), publicând, în interval, volume în ţară. Mai călătoreşte în Grecia, Turcia, Franţa, Israel, URSS. Sigur a fost un „pact" pe undeva. Personal, am încercat să public ceva şi am fost imediat refuzat pe motiv de „misticism". Istoricii literari îi trec cu vederea şi acest aspect. Alex Ştefănescu dezvăluie că Ioan Alexandru era considerat, pe la 25 de ani, în mediile literare, „un nou Eminescu" (!!!). Poate şi de aici acceptul „organelor de partid şi de stat" de a-l fi lăsat patru ani în Germania, fără a produce vreo diplomă (de altfel, poetului îi trebuiseră şase ani să-şi termine facultatea de litere, la Cluj şi Bucureşti).

După „Imnele bucuriei", Edgar Papu opina că Ioan Alexandru este „cel mai mare poet imnic din întreaga istorie a literaturii noastre. Întreaga culegere e o grindină de lumină". Mai târziu, Nicolae Manolescu, în „Istoria critică", sancţionează părerea lui Papu.

Era un nou stil de a scrie poezie patriotică. Avem masivele: „Imnele bucuriei" (1973), „Imnele Transilvaniei" (1976), „Imnele Moldovei" (1979), „Imnele Ţării Româneşti" (1981), „Imnele iubirii" (1983), „Imnele Putnei" (1985), „Imnele Maramureşului" (1988).

Dar ce valoare au acestea? Nicolae Manolescu este categoric: „Imnele vădesc o artă poetică destul de primitivă şi cam simplistă (...) Textele ample sunt greoaie şi plictisitoare, fiind practic cu neputinţă a le duce la capăt fără sforţare" (p. 1046). Concluzia nu poate fi decât una singură: „Din nefericire, drumul poeziei unuia dintre cei mai talentaţi poeţi ai generaţiei '60 se închide definitiv în compuneri emfatice găunoase, prin tradiţionalism excesiv".

Protocronistul Mihai Ungheanu este, însă, entuziasmat. Iată ce scrie în revista „Luceafărul", în 1988, la apariţia „Imnelor Maramureşului": „Ca Mihail Sadoveanu, în «Baltagul», sau Lucian Blaga, «În marea trecere», Ioan Alexandru e un poet al atitudinii rituale sublime în faţa naturii şi a cosmosului" (!) Comparat cu Sadoveanu şi Blaga, vai! Cu Eminescu fusese deja comparat, când el scria pe linia lui Octavian Goga!

În „Istoria" sa, Alex Ştefănescu repune lucrurile la punct: „Fără o ierarhizare a interjecţiilor beatitudinii nu se ajunge la emoţie estetică. Vocea poetului riscă să devină un zgomot de fond" (p. 489).

Cu toate acestea, Marin Mincu încă îl consideră un „poet important", deşi argumentele lui Manolescu şi Ştefănescu dovedesc contrariul. O intuiţie extraordinară: „Poetul e un actor teribil" (p. 1040, Manolescu).

Într-adevăr, Ioan Alexandru a reuşit să-şi joace „rolul", păcălind pe toată lumea, pe cei din lumea literară şi regimul comunist.

După 1990, intră oficial în politică. Fiind prieten cu protocroniştii, îşi găseşte un loc în P.N.Ţ.C.D. E primit cu braţele deschise, fiind celebru. Este ales deputat ţărănist de Hunedoara (1990-1992) şi senator de Arad (1992-1996). Autobiografia sa din 1991, „Bat clopotele în Ardeal", trece neobservată.

Din păcate, în 1995, suferă un atac cerebral. Merge la Berlin să se trateze. Cel care visa să fie înmormântat la Mănăstirea Rohia ajunge să moară, uitat, la Bonn, în 2000, la nici 59 de ani.

Jean DUMITRAŞCU

Alex ȘTEFĂNESCU

LUCEAFĂRUL

(Urmare din numărul trecut)

Luceafărul o sărbătorește pe iubita lui, însoţind-o de la distanţă ceremonios și ocrotitor, prinzând-o într-o „mreajă de văpaie". Este acea mișcare de reflector care urmărește cu fasciculul lui de lumină o actriță de pe scenă, pentru a o distinge de alte personaje.

Urmează un ceremonial al tandreții de o gingășie fără seamăn. Personajul celest o mângâie pe iubita lui de pe pământ *cu lumină:*

„Şi când în pat se-ntinde drept/ Copila să se culce,/ I-atinge mânile pe piept,/ I-nchide geana dulce;// Şi din oglindă luminiş/ Pe trupu-i se revarsă,/ Pe ochii mari, bătând închişi/ Pe faţa ei întoarsă."

Întâlnirea propriu-zisă are loc în vis. Și nici în vis nu apare chiar luceafărul, ci imaginea lui oglindită. Această dublă filtrare a realității, această *dematerializare* reprezintă o formă de participare la o dragoste pură, prenupțială:

„Ea îl privea cu un surâs,/ El tremura-n oglindă,/ Căci o urma adânc în vis/ De suflet să se prindă."

Cătălina vrea însă dragoste-dragoste. Recunoaştem aici (chiar dacă *Luceafărul* nu este o autobiografie în versuri) ceva din veșnica divergență dintre Mihai Eminescu și Veronica Micle în înțelegerea relației lor. După cum reiese din scrisorile schimbate între ei, dar și din relatările unor memorialiști, poetul amâna *sine die* întâlnirile cu iubita lui. El se declara mereu nepregătit, nu numai pentru căsătorie, dar și pentru o simplă întrevedere. Când ea, din Iaşi, îl anunţa că vrea să vină la Bucureşti ca să îl întâlnească, el îi cerea răgaz ca să-și refacă sănătatea sau ca să-și găsească întâi o locuință mai bună. Și aceasta, fără să fi ajuns la saţietate din cauza unui exces de prezenţă a ei, ci, dimpotrivă, dorind-o cu ardoare. La fel, întârzia să se ducă el însuși la Iași, deși la un moment dat intervine până și Ion Creangă, printr-o scrisoare din 1880, în favoarea Veronicăi: „...nu se cade să ne uiți chiar de tot. Veronica a fost azi pe la mine și mi-a spus că și cu dânsa faci la fel. De ce? Ce rău ți-am făcut noi?!"

Pentru Eminescu, Veronica Micle era mai curând o iubită abstractă. Ea, deşi ştia bine că iubea un poet de geniu, ar fi vrut ca el să coboare pe-o rază și să-i pătrundă în casă.

*

Unii simt o plăcere să identifice un pleonasm în opera lui Eminescu: „Cobori în jos luceafăr blând, alunecând pe-o rază"... Nu se poate coborî altfel decât în jos, ceea ce înseamnă că precizarea „în jos" este inutilă. Iată, exclamă ei, cu o satisfacţie secretă, chiar şi Eminescu greşea!

De fapt, nu greşea. Numai dacă îl citim noi greşit, putem avea impresia că am găsit o eroare în poemul *Luceafărul.*

Nu este vorba de o simplă rugăminte, „cobori, vino la mine", ci de o rugăminte ritualizată, de o incantaţie, repetată, de altfel, pe parcursul poemului. „Cobori în jos, luceafăr blând,/ Alunecând pe-o rază,/ Pătrunde-n casă şi în gând/ Şi viaţa-mi luminează!". „Cobori luceafăr blând" ar fi fost mai concis, dar verbul la imperativ, de numai două silabe, n-ar fi avut timp să reverbereze în conştiinţa cititorului. Poetul prelungeşte de fapt verbul, scriind „cobori în jos", îl adaptează la ritmul unei ceremonii a implorării.

Concizia nu este în poezie un scop în sine. În general, Eminescu scrie concis, ca şi cum şi-ar săpa cuvintele în piatră. Dar în destul de multe cazuri, în special atunci când evocă jocul dragostei, desface cuvintele ca pe un evantai.

Operativitatea noastră, a oamenilor de azi, inspirată probabil de stilul de viaţă american, ne face să preţuim fără discernământ tot ceea ce se desfăşoară repede şi eficient, tot ceea ce ocupă puţin loc şi consumă puţin timp. Principiul este valabil, poate, în viaţa practică, dar n-are legătură cu frumuseţea. Cum ar arăta o creangă de măr înflorit comprimată drastic pentru a încăpea într-un buzunar? Cum ar arăta poemul *Luceafărul* povestit pe scurt? Un rezumat al lui ar fi, fără îndoială, grotesc. În cadrul unui asemenea rezumat, fata de împărat ar putea, într-adevăr, să nu adauge „în jos", pe lângă „cobori", iar luceafărul ar putea răspunde şi el concis: „OK".

De altfel, există şi o dovadă materială că Eminescu a folosit deliberat, şi nu din neglijenţă, formula „cobori în jos". Într-unul din manuscrisele poemului *Luceafărul* scrie clar, cu cerneală neagră, „Cobori din cer luceafăr blând". Poetul a tăiat, cu creionul, „din cer", şi a scris deasupra, tot cu creionul, „în jos". Modificarea a făcut-o, în mod evident, la o recitire a poemului, când nu mai avea la îndemână tocul cu cerneală, ci un creion.

Ca să-l înţelegem pe Eminescu, nu trebuie neapărat să-l studiem în prealabil pe Schopenhauer, aşa cum cred unii. Trebuie doar atât: să nu căutăm în opera lui pleonasme.

*

Invitaţia adresată luceafărului de fata de împărat de a coborî în iatacul ei este o incantaţie. O incantaţie compusă

parcă nu din cuvinte, ci din aşteptări şi năzăriri. Cătălina o rosteşte în somn, iar în somn cuvintele nu sunt decât intenţii de cuvinte. Nu întâmplător, Eminescu înlocuieşte verbul „a spune” cu verbul „a suspina”, care înseamnă un mod nelingvistic de a vorbi: „Iar ea vorbind cu el în somn,/ Oftând din greu suspină”.

Ceea ce rămâne în mintea noastră după ce citim textul incantaţiei improvizate şi murmurate de fata de împărat în somn este altceva decât un text, este o nălucire: „- O, dulce-al nopţii mele Domn,/ De ce nu vii tu? Vină!// Cobori în jos, luceafăr blând,/ Alunecând pe-o rază,/ Pătrunde-n casă şi în gând/ Şi viaţa-mi luminează!” În timp ce-l cheamă pe luceafăr, fata de împărat îl vede deja cum coboară „alunecând pe-o rază”.

Această reprezentare a coborârii luceafărului, „alunecând pe-o rază”, este, cum ar spune Emil Brumaru, de o infinită delicateţe. Iubitul himeric al Cătălinei nu cade din cer, nici nu se înfăţişează instantaneu, ci *descinde,* alunecând pe o rază emisă de el însuşi. Noi, oamenii de azi, cu sensibilitatea dată la minimum sau extirpată şi cu imaginaţia educată de filmele de acţiune, trebuie să facem un efort ca să vedem în mintea noastră luceafărul trimiţând întâi o rază în iatacul fetei de împărat şi alunecând apoi pe această frânghie de lumină.

În natură există păianjenul care coboară astfel uneori, pe un fir foarte subţire produs de el însuşi. Dar la păianjen nu mai suntem în stare de multă vreme să ne uităm cu admiraţie, vedem în el doar o insectă terifiantă care trebuie strivită. În iatacul unei fete de azi, bărbatul din visurile ei erotice vine probabil nu ca un luceafăr care alunecă pe-o rază, ci ca un luptător cu vestă antiglonţ adus din cer de un elicopter.

Vremea când îşi scria Eminescu *Luceafărul* era vremea fetelor de pension, ironizate azi, retrospectiv. În urmă cu mai bine de o sută de ani, nimeni, nici măcar Caragiale, nu le ironiza. În *O noapte furtunoasă* apare, dimpotrivă, ideea că cv-ul unei fete de măritat devine mai convingător dacă se precizează că fata s-a format la un pension.

Eminescu, care este specialist nu numai în măreţie, ci şi în delicateţe, îşi imaginează foarte bine ce este în mintea unei asemenea fete şi intră cu artă în rolul ei. Însă modelul de fată de la care pleca era cel din epocă. Fata de împărat din poemul lui nu era cu totul şi cu totul imaginară.

*

Luceafărul dă curs invitaţiei imploratoare a fetei preafrumoase şi coboară în lumea ei. Ca să se poată înţelege cu ea, îşi traduce identitatea într-un cod terestru, din astru strălucitor devenind un „mândru tânăr”:

„El asculta tremurător,/ Se aprindea mai tare/ Şi s-arunca fulgerător,/ Se cufunda în mare,// Şi apa unde-au fost căzut/ În cercuri se roteşte,/ Şi din adânc necunoscut/ Un mândru tânăr creşte.”

Această metamorfoză, înainte de a fi fabuloasă, este un necesar gest de politeţe. Este ca şi cum un englez ar avea grijă să vorbească franceza cu o franţuzoaică. Când îndrăgostiţii se aflau la o distanţă astronomică unul de celălalt, diferenţa dintre ei nu conta. Dar ca să discute direct, faţă în faţă, era nevoie de o similitudine, de apartenenţa la aceeaşi specie.

Lucrurile nu sunt însă deloc simple. Luceafărul transformat în om nu este om. Este ceva care seamănă cu un om. Şi este în esenţă altceva. Datorită formidabilei sale maşini de visat, Eminescu şi-l imaginează într-un mod de neuitat pe acest personaj straniu, pe acest bărbat fabricat din materie stelară:

„Părea un tânăr voievod/ Cu păr de aur moale,/ Un vânăt giulgi se-ncheie nod/ Pe umerele goale.// Iar umbra feţei străvezii/ E albă ca de ceară –/ Un mort frumos cu ochii vii/ Ce scânteie-n afară.”

Un Făt-Frumos şi un strigoi în acelaşi timp – aşa arată luceafărul întrupat pentru întâlnirea cu fata de pe pământ iubită de el. Este neverosimil de frumos – „un tânăr voievod cu păr de aur moale”. Dar are, totodată, ceva funerar: un „vânăt giulgi”, în loc de mantie, o „faţă străvezie”. Descrierea culminează cu o caracterizare sintetică, desprinsă parcă dintr-un roman horror: „un mort frumos cu ochii vii”.

Eminescu nu-şi apără – aşa cum s-a spus – cauza lui de om superior, neînţeles de femeia iubită. În portretizarea luceafărului devenit temporar om, el include câteva elemente care justifică teama Cătălinei de personajul venit din cer. Tocmai de aceea, încă din momentul în care citim – cum să-i spunem? – cererea în căsătorie adresată de luceafăr fetei din palatul împărătesc, ne gândim că ar fi bine ca ea să nu-i dea curs:

„- «Din sfera mea venii cu greu/ Ca să-ţi urmez chemarea,/ Iar cerul este tatăl meu/ Şi mumă-mea e marea.// Ca în cămara ta să vin,/ Să te privesc de-aproape,/ Am coborât cu-al meu senin/ Şi m-am născut din ape.// O, vin' odorul meu nespus,/ Şi lumea ta o lasă;/ Eu sunt luceafărul de sus,/ Iar tu să-mi fii mireasă.// Colo-n palate de mărgean/ Te-oi duce veacuri multe,/ Şi toată lumea în ocean/ De tine o s-asculte».”

Este tragică această luciditate a poetului, care *ştie de la început* că astralitatea înseamnă mai puţin decât viaţa şi că n-are şanse să trezească interesul unei femei. Răspunsul fetei cerute în căsătorie este previzibil şi nu ne indignează. Cu mintea lui atotcuprinzătoare, cu o înţelegere resemnată a existenţei, Eminescu se abţine să o caricaturizeze pe Cătălina. O priveşte binevoitor, aşa cum priveşte un savant o musculiţă. Răspunsul pe care i-l compune este la fel de frumos ca îndemnul formulat de luceafăr:

„- «O, eşti frumos cum numa-n vis/ Un înger se arată,/ Dară pe calea ce-ai deschis/ N-oi merge niciodată;// Străin la vorbă şi la port,/ Luceşti fără de viaţă,/ Căci eu sunt vie, tu eşti mort,/ Şi ochiul tău mă-ngheaţă».”

*

La o a doua descindere a sa pe pământ, luceafărul se prezintă ca fiu al *soarelui* şi al *nopţii* (la prima, părinţii evocaţi de el fiind *cerul* şi *marea*). S-au depus mari eforturi – inutile – pentru explicarea acestor simboluri, ca urmare a predispoziţiei multor eminescologi de a face hermeneutică. În realitate, nu e nimic de descifrat, nici aici şi nici în altă parte. Poezia, în general, nu este un mesaj secret, decât pentru cei insensibili la frumuseţea ei, care constă într-un joc de aparenţe. Aceşti comentatori, incapabili să trăiască o

emoţie estetică, simt mereu nevoia – în compensaţie – să ajungă „dincolo de aparenţe", ceea ce înseamnă dincolo de poezie.

Modul cum se recomandă luceafărul ține exclusiv de un fast cosmic, pretins de logica poetică a unei întâlniri între un astru și o ființă omenească. Extratereștrii din filmul *Întâlnire de gradul trei* se întâlnesc cu oamenii nu într-un restaurant sau într-o sală de şedinţe, ci într-un spaţiu nemărginit, noaptea, sub cerul plin de stele, în faţa imensei lor nave circulare, etajate, cu ferestrele luminate misterios-intermitent. Dacă până și prozaicii oameni de azi intuiesc măreţia unui moment și încearcă, în felul lor tehnologic-spectaculos, să creeze atmosfera necesară, cum să fi ignorat un romantic grandoarea coborârii luceafărului pe pământ? Luceafărul este și fiul cerului și al mării, și fiul soarelui și al nopții, este ceva *de acest gen*. Importantă rămâne retorica măreției, indiferent de entitățile invocate. În mod similar, metamorfozarea luceafărului în bărbat are grandoare (nu seamănă deloc cu o scamatorie):

„În aer rumene văpăi/ Se-ntind pe lumea-ntreagă,/ Şi din a chaosului văi/ Un mândru chip se-nchează;// Pe negre viţele-i de păr/ Coroana-i arde pare,/ Venea plutind în adevăr/ Scăldat în foc de soare.// Din negru giulgi se desfăşor/ Marmoreele braţe,/ El vine trist şi gânditor/ Şi palid e la faţă."

Noțiunea de haos, greu de reprezentat de mintea omenească, rămâne pentru mulți o abstracție. Ca să îi facă pe cititori să *vadă* haosul, Eminescu invocă văile, acelea care se deschid în fața oricui când urcă pe un munte și contemplă de acolo peisajul; văile largi, pierzându-se în zare, impresionante prin imensitate, prin senzația de necuprindere. Din acest infinit se configurează imaginea bărbatului himeric care vine la întâlnirea cu fata din palatul împărătesc: „Şi din a chaosului văi/ Un mândru chip se-ncheagă".

Luceafărul o vizitează pe fată tot la chemarea ei, deși în cursul vizitei anterioare ea îi explicase că sunt prea diferiți ca să aibă un viitor comun. Iată însă că, după numai trei zile, Cătălinei i se face din nou dor de iubitul ei și, în somn, îl imploră să vină, folosind aceleași cuvinte ca data trecută, de parcă ar recurge la un descântec, cu un efect deja verificat:

„- «Cobori în jos, luceafăr blând,/ Alunecând pe-o rază,/ Pătrunde-n casă şi în gând/ Şi viaţa-mi luminează!»"

În stilul său magnanim (care pe un cititor de azi îl face să se gândească la „marele Gatsby"!), luceafărul se înfăţişează, cum am văzut, „scăldat în foc de soare", și își reînnoieşte cererea în căsătorie:

„- «Din sfera mea venii cu greu/ Ca să te-ascult ş-acuma,/ Şi soarele e tatăl meu,/ Iar noaptea-mi este muma;// O, vin' odorul meu nespus,/ Şi lumea ta o lasă;/ Eu sunt luceafărul de sus,/ Iar tu să-mi fii mireasă.// O, vin', în părul tău bălai/ S-anin cununi de stele,/ Pe-a mele ceruri să răsai/ Mai mândră decât ele»."

Iar cererea lui este încă o dată respinsă. De data aceasta însă pământeanca îi spune că ar exista totuși o posibilitate să accepte, cu condiția ca el să facă un sacrificiu exorbitant, să devină muritor ca ea:

„- «Nu caut vorbe pe ales,/ Nici ştiu cum aş începe – / Deşi vorbeşti pe înţeles,/ Eu nu te pot pricepe;// Dar dacă vrei cu crezământ/ Să te-ndrăgesc pe tine,/ Tu te coboară pe pământ,/ Fii muritor ca mine»."

În multe basme (inclusiv în *Harap-Alb* al lui Ion Creangă), candidaţilor la căsătoria cu o fată de împărat li se pun condiţii greu de îndeplinit, dar niciodată n-a pretins cineva un asemenea sacrificiu, cum este renunţarea la nemurire. Renunţarea unui nemuritor la nemurire înseamnă mult mai mult decât renunţarea unui muritor la viaţă.

Pentru a mări dramatismul momentului, Eminescu imaginează o replică a luceafărului din care reiese că el știe ce pierde:

„- «Tu-mi cei chiar nemurirea mea/ În schimb pe-o sărutare,/ Dar voi să ştii asemenea/ Cât te iubesc de tare;// Da, mă voi naşte din păcat,/ Primind o altă lege/ Cu vecinicia sunt legat,/ Ci voi să mă dezlege».// Şi se tot duce... S-a tot dus./ De dragu-unei copile,/ S-a rupt din locul lui de sus,/ Pierind mai multe zile."

Fata își formulează cererea jucăuș, modestia ei fiind o formă de cochetărie și de provocare, specifică feminității: „Deşi vorbeşti pe înţeles,/ Eu nu te pot pricepe"... Luceafărul, dimpotrivă, vorbește cu gravitate. La el, *versurile în oglindă* – „Cu vecinicia sunt legat,/ Ci voi să mă dezlege»." – n-au nimic ludic; decise și definitive, seamănă cu un sigiliu aplicat pe un document.

*

Eminescu este (şi) un bun narator. După a doua descindere a luceafărului pe pământ, schimbă planul acţiunii, printr-o formulă folosită în mod curent de prozatori (dar şi de nescriitori, când povestesc ceva): „În vremea asta..." Aşadar, ne cere să păstrăm în minte imaginea lui Hyperion care se avântă spre o instanță supremă pentru a-i cere să-l dezlege de nemurire și ne solicită atenția pentru o altă scenă, în care își face apariția Cătălin, „viclean copil de casă".

Cătălin nu este privit cu simpatie, nici măcar nu este privit neutru. Portretul lui este făcut cu o grimasă de dezgust, dintr-o perspectivă foarte înaltă, a luceafărului, în care se proiectează în mod evident poetul:

„În vremea asta Cătălin,/ Viclean copil de casă,/ Ce împle cupele cu vin/ Mesenilor la masă,// Un paj ce poartă pas cu pas/ A-mpărătesii rochii,/ Băiat din flori şi de pripas,/ Dar îndrăzneţ cu ochii,// Cu obrăjei ca doi bujori/ De rumeni, bată-i vina,/ Se furişează pânditor/ Privind la Cătălina.// Dar ce frumoasă se făcu/ Şi mândră, arz-o focul!/ Ei Cătălin, acu-i acu/ Ca să-ţi încerci norocul."

Dispreţul faţă de rivalul luceafărului este afișat fără reținere. Psihologia și comportamentul care i se atribuie sunt ale unui servitor. Ca și în alte împrejurări, Eminescu se angajează cu o plăcere rea în caricaturizarea personajului repudiat. Nu-l prezintă pe Cătălin nici măcar ca pe un servitor stilat, ci ca pe unul cu origine dubioasă, pripășit la palat. Indiscret, lipsit de modestie, grosolan-sănătos (roșu în obraji), ca toți oamenii de rând, pregătit mereu să șterpelească ceva din locuința stăpânilor, el are obrăznicia să încerce să o seducă pe ascuns, „într-un ungher", pe fata de viță împărătească. Folosind stilul indirect liber, acela pe care îl va prefera cândva Marin Preda, poetul divulgă

raționamentul expeditiv al servitorului: „Ei Cătălin, acu-i acu/ Ca să-ţi încerci norocul.”

Metodele pe care le folosește Cătălin sunt simple și verificate de-a lungul miilor de ani:

„Şi-n treacăt o cuprinse lin/ Într-un ungher de grabă./ – «Da ce vrei, mări Cătălin ?/ Ia du-t' de-ţi vezi de treabă».// – «Ce voi? Aş vrea să nu mai stai/ Pe gânduri totdeauna,/ Să râzi mai bine şi să-mi dai/ O gură, numai una.”

Cătălina este surprinsă, nu indignată de inițiativa pajului, și, cu candoare, i se confesează:

„- «Dar nici nu ştiu măcar ce-mi ceri,/ Dă-mi pace, fugi departe –/ O, de luceafărul din cer/ M-a prins un dor de moarte».”

Nu există nicio șansă ca servitorul să înțeleagă această trăire a stăpânei lui. Este veșnica dramă a necomunicării dintre oamenii cu aspirații înalte și ceilalți. Cătălin, convins că el știe mai bine care este sensul vieții, consideră un capriciu de ființă răsfățată ceea ce simte Cătălina (în literatura română este reprezentată în mod repetat această obtuzitate: prozaica Emilia, din romanul *Patul lui Procust* al lui Camil Petrescu, îl socotește cam ţicnit pe poetul Ladima, Vica, personajul feminin obtuz din romanul *O dimineață pierdută* de Gabriela Adameșteanu, interpretează ca pe niște mofturi suferințele femeilor din lumea bună ș.a.m.d.).

Iată însă că Eminescu ne face o surpriză: nu merge mai departe cu pamfletul, ci se întoarce la poezie. Începând din strofa imediat următoare, Cătălin îi propune Cătălinei un joc al dragostei fermecător. Tudor Arghezi și l-ar fi imaginat pe paj ciupind-o de fund pe fata înghesuită de el într-un colț al încăperii. Dar Eminescu parcă uită că îl disprețuiește pe rivalul luceafărului (și, în absolut, și al său) și îl prezintă ca pe autorul unui proiect de iubire lumească de o mecanicitate grațioasă, ca un menuet:

„- «Dacă nu ştii, ţi-aş arăta/ Din bob în bob amorul,/ Ci numai nu te mânia,/ Ci stai cu binişorul.// Cum vânătoru-ntinde-n crâng/ La păsărele laţul,/ Când ţi-oi întinde braţul stâng/ Să mă cuprinzi cu braţul;// Şi ochii tăi nemişcători/ Sub ochii mei rămâie.../ De te înalţ de subsuori/ Te-nalţă din călcâie;// Când faţa mea se pleacă-n jos,/ În sus rămâi cu faţa,/ Să ne privim nesăţios/ Şi dulce toată viaţa;// Şi ca să-ţi fie pe deplin/ Iubirea cunoscută,/ Când sărutându-te mă-nclin,/ Tu iarăşi mă sărută».”

În poezia lui Eminescu, femeia are imunitate. Nu poate fi târâtă în reprezentări vulgare ale dragostei (în afară de momentele în care el însuși are un acces de misoginism). Ca și în cazul altor texte ale sale, se schițează aici o coregrafie a apropierii dintre bărbat și femeie. Nu întâmplător, compozitorul basarabean Eugen Doga a dorit mereu să realizeze un spectacol de balet inspirat din *Luceafărul*, și până la urmă l-a și realizat (cu concursul unui coregraf din Kiev, Valerii Covtun). Multe versuri pot fi folosite, de altfel, ca indicații de regie pentru un spectacol de balet:

„Când ţi-oi întinde braţul stâng/ Să mă cuprinzi cu braţul;// Şi ochii tăi nemişcători/ Sub ochii mei rămâie.../ De te înalţ de subsuori/ Te-nalţă din călcâie;// Când faţa mea se pleacă-n jos,/ În sus rămâi cu faţa”...

*

„Joace unul și pe patru,/ Totuși tu ghici-vei chipul...” este unul dintre sfaturile sarcastice date de Eminescu cititorului, în vestita sa *Glossă*. Iată că în *Luceafărul* joacă el însuși „și pe patru” (cum a explicat cândva Nicolae Manolescu, într-un eseu despre *Luceafărul*), dar nu ca să inducă în eroare pe cineva, ci ca să pună în scenă o piesă cu patru personaje și un singur actor. Personajele sunt Cătălina, luceafărul (Hyperion), Cătălin și Demiurgos. Iar actorul este, bineînțeles, poetul.

Suntem în momentul în care se află în scenă Cătălin și Cătălina. Poetul interpretează rolul Cătălinei cu o surprinzătoare intuire a feminității, care se reinventează în dragoste în funcție de așteptările bărbatului. Alături de pajul simpatic-obraznic, Cătălina devine o fată obișnuită, gata să participe la jocul lumesc al dragostei: „Mai nu vrea, mai se lasă”... Ea își afirmă fără complexe insignifianța:

„Şi-i zise-ncet: - «Încă de mic/ Te cunoşteam pe tine,/ Şi guraliv şi de nimic,/ Te-ai potrivi cu mine...»”.

Aceeași Cătălina însă devine melancolic-visătoare când îl evocă pe luceafăr. Tristețea ei – generată de aspirația spre o realitate intangibilă – are ceva înalt, seamănă cu tristețea astrului:

„«Dar un luceafăr, răsărit/ Din liniştea uitării,/ Dă orizon nemărginit/ Singurătăţii mării;// Şi tainic genele le plec,/ Căci mi le împle plânsul,/ Când ale apei valuri trec/ Călătorind spre dânsul;// Luceşte c-un amor nespus/ Durerea să-mi alunge,/ Dar se înalţă tot mai sus,/ Ca să nu-l pot ajunge.// Pătrunde trist cu raze reci/ Din lumea ce-l desparte.../ În veci îl voi iubi și-n veci/ Va rămânea departe...// De-aceea zilele îmi sunt/ Pustii ca nişte stepe,/ Dar nopţile-s de-un farmec sfânt/ Ce nu-l mai pot pricepe»”.

Destăinuirea făcută de Cătălina lui Cătălin este un poem în sine. În aceleași versuri scurte, de numai șapte și opt silabe, care fac din *Luceafărul* o performanță de lapidaritate, este repovestită strania poveste de dragoste, de data aceasta chiar din perspectiva celei care o trăiește. În această confesiune, Cătălina nu are nimic de femeie „guralivă”, sortită unui bărbat ca toţi bărbații. Este o inspirată, o ființă pe jumătate terestră și pe jumătate astrală. Fiecare vers din mărturisirea ei are ecou în conștiința cititorului. Atmosfera cosmică este instituită repede, cu ajutorul unor cuvinte obișnuite, asociate surprinzător. „Liniștea uitării” sugerează într-un mod emoționant liniștea absolută din Univers. Luceafărul care, urcând pe cer, „dă orizon nemărginit/ singurătății mării”, îl face pe cititor să-și reprezinte vastitatea spațiului, dezvăluită treptat, cu efect artistic, ca în viziunea unui regizor de film. Plânsul, stilizat la maximum, nu mai evocă în niciun fel schimonosirea feței, șiroaiele de lacrimi care scaldă obrajii sau smiorcăielile care obligă la folosirea batistei. „Şi tainic genele le plec” – la atât se reduce descrierea plânsului. Rareori mai întâlnim în literatură o descriere a plânsului atât de simplă și elegantă (poate că astfel ar fi reprezentat plânsul Brâncuși).

(Continuare în numărul viitor)

Poezia ca exercițiu de așteptare

Poet sensibil, **Alexandru Cazacu*** are capacitatea de a pune sub semnul metaforei timpul şi spaţiul prin care este trecător, impresionându-şi cititorul cu notaţii subtile. Un „Septembrie”, de altminteri banal, anotimp intens vehiculat în producţia a generaţii şi generaţii de poeţi, este recompus din secvenţe care emoţionează prin tensiunea lirică realizată între percepţie şi imaginea condensată pictural a realităţii: „pe oţelul pumnalelor alunecă liniştea aceasta/ iar picioarele podurilor se coboară milimetric/ Umbra nevăzută a cocorilor/ aidoma cu cea a trasoarelor/ desparte apele de pământ/ O senzaţie de aşteptare căreia alţii îi vor da nume/ aprinde prin pieţe ruguri barbare/ Dacă şi-ar putea scrie memoriile/ această zi ar face-o cu litere decupate/ din revistele abandonate în gări/ ori din pânza de cort a unui trib/ schimbată pe obiecte strălucitoare/ Anotimpul îşi dansează frunzele/ pe marginea prăpastiei/ Seara se inundă de roşul atârnat/ în cârligul măcelăriei” (*Septembrie*).

Tehnica tablourilor compuse din elemente disparate, aşezate într-o succesiune de apropieri şi depărtări, nu este nouă, ci doar surprinzătoare, atunci când este folosită de un poet tânăr: „Galbenul perelor din coşul de răchită/ pare opera unui minuţios orfevrier/ Pasărea furtunii ne împrumută ţipătul/ În delfinariu peştii sunt uriaşi/ şi au înghiţit deja pământul” (*Focul alb*). Ireal, uneori stenic, alteori dătător de spaimă şi angoasă, peisajul urban este, mai întotdeauna, recompus din elemente cu valoare aparte în simbolistica personală a poetului, care se descoperă când prea prins în timpul şi spaţiul său, când dornic să evadeze: „Plouă şi noaptea stă lipită de geam/ ca o radiografie/ iar lucruri jumătate pietruite te împresoară/ odată cu scârţâitul/ obloanelor acelui anticariat unde zăboveam/ seară de seară vara/ pe umărul aleii cu statui decapitate/ ca într-un fel de Pompei” (*Oraşul fantasmă*). Poemele-tablouri alternează cu poemele-afiş, dinamica descrierii mutând atenţia de la inventarul de obiecte spre semnificaţia lui: „coafura/ te face să semeni cu Louise Brooks/ şi fumul ţigărilor/ străluceşte în lumina rujului împrăştiat pe buze/ Cerceii cu safir stau uitaţi în paharul gol de şampanie/ ninsoarea cade precum lucrurile de pe o masă înaltă” (*Căutare*). Admirator al expresionismului (poemul „Seară festivă”, de exemplu, face trimitere la Kandinsky), Alexandru Cazacu pare a opta, în general, pentru o viziune subiectivă asupra lumii, pentru posibilitatea de a transforma realitatea în funcţie de emoţiile de moment.

Discursul poetic este calibrat pe dimensiunea unui univers personal pus sub observaţie, cercetat cu migală de alchimist, descompus bucată cu bucată şi apoi distilat, până ce devine limpede „cât la sută din tot ce vede ochiul poţi iubi” (*Sfârşit de sezon*). Orice detaliu capătă semnificaţii care ies din contingent, pentru a se înscrie într-o viziune pictural-filosofică asupra existenţei: „valoarea în carate/ a aşteptării după un cuvânt” este potenţată de imaginea vegetalului care cucereşte, milimetru cu milimetru, timpul şi spaţiul: „Caisul înverzit părea să aibă ceva de spus lumii/ cu frunzele sale ascunse-n burlanele caselor/ sau alăturându-se păsărilor din lucarne/ Un lung şir de semne criptate/ rămâneau arhivele zilelor trecute” (*Dimineaţa venea încet*). Cum cel mai bine vezi cu inima (după lecţia lui Exupéry), nu precizia percepţiei contează, conformitatea ei cu realul, ci ecoul pe care-l provoacă la nivel subliminal, acolo unde se află îngropate toate spaimele şi eresurile: „îţi aminteşti că uneori oamenii/ au în loc de inimi nişte păsări oarbe” (*Interval de Noiembrie*).

Conştient că, în lumea reală, deprinderea de comunicare şi-a pierdut din relevanţă şi că singurătatea s-a acutizat, devenind, din sentiment, una dintre bolile grave ale noului mileniu, poetul - legitimat în generaţia utilizatorilor de căşti cu apărătoare - se resemnează cu participarea „în carnavalul temerilor cotidiene/ unde tot ce nu este vizual şi tactil/ este lipsit de importanţă” (*Căştile cu apărătoare*). Alături de singurătate, de izolare, de noncomunicare, incapacitatea de a mai face diferenţa între real şi ficţiune apare ca temă favorită în acest volum de poeme. Traseul existenţial pare a sta sub semnul tragic al inutilităţii, al lipsei de sens, al golului, ca într-un „Urban fiction-movie”: „Parfumul unei femei iubite cândva/ ca un cuţit cu două tăişuri/ reuşind să te răneşti în ambele/ când *lingua franca* acestui secol este singurătatea/ ce îşi rulează peste caroseria vagoanelor de clasa întâi/ un urban fiction-movie inspirat şi depăşit de fapte reale/ şi privind printre şinele de oţel/ şi prin cătarea armei/ eşti prea bun ca să apeşi pe trăgaci/ eşti prea rău ca să nu ţinteşti precis/ prin remiza ce adăposteşte bucăţi de traverse şi metal/ de pus în calea locomotivei/ când afişul din sala de aşteptare/ cu mersul trenurilor personal din tinereţea noastră/ este îngălbenit/ şi are data de mâine”.

Poet mereu dispus să noteze ceea ce se află „dincolo de declaraţii insipide şi onorabile/ şi dimensiunea cubistă a privirii în gol” (*Un semn pe aburul ferestrei*), sedus de tablouri şi „fantezii” (cel mai adesea, muzicale), Alexandru Cazacu aduce în faţa cititorului un bagaj emoţional şi ideatic remarcabil ca intensitate şi amplitudine.

Valeria MANTA TĂICUȚU

* Alexandru Cazacu, „Ora H”, Editura Neuma, 2021

Supliment îngrijit de Virgil DIACONU

ARTE POETICE

■ Nr. 97
■ Martie 2022
Cafeneaua literară

21 martie: Ziua Internațională a Poeziei

În data de 21 martie se sărbătorește Ziua Internațională a Poeziei. Ea este declarată de UNESCO, începând din anul 1999, drept o recunoaștere a faptului că oamenii de litere și de cultură, poeții și scriitorii din întreaga lume și-au adus o contribuție remarcabilă la îmbogățirea culturii și spiritualității universale. De asemenea, Ziua Internațională a Poeziei urmărește să susțină creația poetică, stabilirea unui dialog între poezie și alte genuri ale creației, editarea și promovarea poeziei ca artă deschisă oamenilor. (sursa: Wikipedia)

VIRGIL DIACONU

Fluturii albaştri

Ţara este în criză. Dar tu ai primit aprobarea
să îţi duci mai departe viziunile, fluturii albaştri,
mi-a spus îngerul meu păzitor, lustruindu-şi tresele.
Dreptul la viaţă îţi va fi garantat în continuare.
Dreptul la viaţă cu acele în vene. Poţi să fii liniştit.
Cineva îţi va strecura în fiecare zi sub cearşaf
o doză de glucoză, pentru a-ţi duce mai departe viziunile,
fluturii albaştri.

Şi fluturii vor fi liberi să zboare prin piaţa cea mare,
unde se împart minciunile şi sarmalele electorale.
Da, gardienii vor lăsa fluturii să zboare în voie
şi chiar să apară la ştirile de seară. Să nu crezi că ei
au fost arestaţi „pentru tulburarea liniştii publice”,
aşa cum se zvoneşte. Să nu crezi,
mi-a spus îngerul meu secret, lustruindu-şi tresele.
Atâta doar că de-acum înainte
fluturii vor fi programaţi pe calculator,
pentru ca ei să zboare organizat, în pluton.
Şi pentru ca niciun curcubeu să nu mai dea buzna pe cer,
neprogramat şi fără acte în regulă.

Aşa mi-a spus îngerul meu secret, dându-mi asigurări
că voi putea să lucrez mai departe la fluturii albaştri...
Cu acele în vene şi cu tubul de glucoză primit pe furiş,
voi lucra mai departe. Şi poate că într-o clipă de neatenţie
fluturii mei vor umple iarăşi cerul! Da, eu voi transmite
pe toate canalele vederi din sângele meu albastru...
într-o clipă de neatenţie.

Desigur, eu voi amâna glonţul şi de data aceasta.
Glonţul, acest suvenir din călătoriile mele occidentale.
Un suvenir pe care îl voi lăsa moştenire fiilor mei,
spre a le fi de folos la nevoie.

Pagina de istorie

Încă o zi îngropată în discursurile electorale
care mă golesc de tot misterul picioarelor lungi
şi de piersică
ce au trecut pe la mine aseară.

Pe străzi înfloreşte demenţa.
Ca dovadă, partidul saurienilor modificaţi genetic,
modificaţi genetic până la cămaşa de mătase
şi trandafirul de la butonieră,
îşi lansează chiar sub ochii noştri pe piaţa politică
ultimele clone ideologice.
În ele ne putem citi de pe-acum viitorul, tot viitorul.
Fireşte, de aici, din timpul în care privim,
încă nu se vede cămaşa de lemn în care
viitorul stă ţeapăn,
nici crucea de pe piept, în formă de seceră.

De fapt, de aici nu se vede decât fluturând tricolorul
şi nu se aude decât discursul de-a dreptul cocoşat
al alesului
care încă mai lustruieşte tresele care l-au pus pe soclu...

Încă o zi în care nostalgicii roşii fac un pas mai în faţă
în istorie, iar întunericul aprinde lumânări
pentru viitorul
dus de curând la groapă.

Încă o zi stinsă de râvna şi aplauzele patrioţilor
de serviciu
care, ajutaţi de sindicatul dricarilor,
au reuşit, în fine, să facă ordine în cimitir.
În cimitirul nostru cel de toate zilele.
Şi să ne aducă, în sfârşit, liniştea. Mult aşteptata linişte.

Ba chiar s-au încheiat alianţe de-a dreptul memorabile,
de vreme ce reprezentanta găinilor democrate
semnează chiar acum cu vulpea tricoloră
tratatul de pace veşnică.

Aşa că putem dormi mai departe liniştite
pe ouăle noastre,
a declarat naţiunii reprezentanta găinilor democrate,
retrăgându-se discret în coteţul ei şi adormind imediat
pe pagina de istorie. Chiar aşa a declarat
tânăra luptătoare,
asigurându-şi în acest fel un loc în noul guvern...

Circul e-n toi şi, dacă ai răbdare,
printre coteţele galinacee
şi palatele cumetrei puteri poţi vedea cum trece Istoria.
Iată aleşii naţiunii cocoşaţi de tresele şi misia lor
pe pământ,
iată corul electoral şi corul lăudătorilor
cântând pe o singură voce.
Iată vulpile comunitare cum adună zi şi noapte
ouăle rămase-n cuibare; cum le adună unul câte unul,
pitite în spatele imunităţii lor de vulpi ajunse
în fruntea ogrăzii.
Ai spune că lucrează pentru igiena coteţelor,
aşadar pentru patrie.
O poliţie a cuibarelor primită în aplauzele cotcodacee
şi pusă întotdeauna la loc de cinste pe peretele
dinspre răsărit
al inimii tale electorale.

Numai eu, ca şi flacăra, sunt mereu în avangardă.
Mereu în avangardă, în această cazarmă de cocoşaţi,
în acest refugiu al întunericului care aprinde lumânări
în memoria paginii de istorie.
În memoria acestei pagini de istorie îngropate de vii
în aplauzele tricolore.

NICOLAE SILADE

COMEDIA URBANĂ

amintiri din infernul de azi

da e o idee preconcepută că infernul urmează unei vieţi imorale nu zic nu dar cine mai dă astăzi doi bani pe morală şi da e o prejudecată că la judecata de apoi vom fi direcţionaţi în stânga sau dreapta în sus sau în jos după cum decide sfântul petru raiul sau iadul când de fapt infernul ne aşteaptă pe toţi nu acolo sau dincolo ci chiar aici la doi paşi şi nu atunci ci chiar acum

când ieşi din casa ta când ieşi din tine însuţi când pui piciorul în stradă infernul hop sare în faţa ta şi te învăluie te amăgeşte cu frumuseţile lui trecătoare sub care stau bine ascunse smoala şi focul veşnic cum se zice în popor şi banul care cumpără şi tot cumpără alte frumuseţi trecătoare în locul trecutelor frumuseţi da infernul ne aşteaptă pe toţi pe cei ce vin pe cei ce sunt

pe cei ce pleacă infernul este aici doamnelor şi domnilor aici şi acum iar escatologia e un fapt de fiecare zi cum a zis montale infernul este azi iar paradisul mâine şi între ele purgatoriul bine a zis dante când a zis asta dar noi nu / noi nu vrem purificare pentru că purificarea doare da şi ne duce în paradis şi ce să faci acolo unde te plictiseşti de moarte şi de atâta viaţă veşnică

purgatoriul de cinci stele

orice început sfârşeşte şi orişice sfârşit precede un alt început şi pe când eram un copil şi gândeam ca un copil mă întrebam cum se face un om de zăpadă cum se face un om din pământ cum se face un om de cuvânt şi cuvântul cum se întrupează da cum se nasc oameni din fecioare cum dumnezeu se face om şi cum dragostea a doi păcătoşi dă naştere unui prunc fără

păcat da m-am întrebat multe am suferit multe şi am înţeles că totul e atât de simplu atât de simplu încât devine de neînţeles cum spune nichita am înţeles că nu e nimic de înţeles cum spune silade nu e nimic de înţeles în această minune care e viaţa şi nu a fost geneză mai mare decât este astăzi nici apocalipsă mai mare decât acum cum spune whitman da eram un copil şi

gândeam ca un copil iar acum mă copilăresc gândindu-mă ce greu e să fii pur în mocirla din jur e ca şi cum ai locui cu mafioţi şi prostituate într-un hotel de 5 stele şi trebuie să scapi viu dintre ei să ieşi curat dintre ele în timp ce pământul se învârte cu noi se-nşurubează în noi iar noi ne-nvârtim în jurul pământului în jurul pământului din noi ca-ntr-un sens giratoriu fără de sens

lacătele paradisului

ca să te întorci în paradis mi-am zis sau ca să ajungi în paradis depinde cum îl vede fiecare trebuie să desfaci rând pe rând cele şapte lacăte mari şi grele trebuie să dezlegi misterul lui şapte pentru că fiecare din cele şapte lacăte mari şi grele are o cheie mare şi grea şi dacă nu ai cheia potrivită

mi-am zis dacă nu ai cheia trebuie să ai măcar ideea ideea aceea genială pe

care a avut-o alexandru cel mare în frigia când a tăiat nordul gordian cu sabia. da. el a dovedit că nimic nu e imposibil pentru cel care vrea. nimic nu e imposibil pentru cel care vrea totul. totul e să vrei. să vrei să te cunoşti. să vrei să cunoşti totul. şi să ai răbdare până când totul ţi se arată ca o mare lacrimă mare. ca o albastră înfăţişare a totului într-o nouă şi divină iluminare.

cam asta ar fi totul despre tot. dar totul nu e tot fără tine. pentru că în tine e totul. şi totul eşti tu. cât despre cele şapte lacăte mari şi grele trebuie să le desfaci bucată cu bucată până când nu mai rămâne nimic din ele. atunci toate porţile lumii ţi se vor deschide în faţă. şi vei vedea paradisul. şi întâia dimineaţă. şi văzutele şi nevăzutele. vei vedea şi vei trăi adevărata viaţă

PAUL ARETZU

SUFERINȚA DE A PURTA ADEVĂRUL

în sfârşit

abia acum am înțeles cât de muritor sunt.
în copilărie deschideam ușa casei direct în viață.
crezând în infinit.
știam că după luni vine marți
apoi miercuri.
niciodată după luni nu venea duminică.
niciodată după luni nu venea alt luni.
și apoi alt luni.
așa cum după copilărie nu vine bătrânețea.
iar după bătrânețe nu mai vine altă copilărie.
astăzi a plouat toată ziua.
m-au durut oasele și am luat un calmant.
am stat pe întuneric.
nu mi-a fost frică.
m-am gândit la ce simt păsările
când vremea le devine potrivnică.

tot mai aproape

mă apropii tot mai mult de lucruri.
am în gând o lume întreagă de acest fel.
mă apropii tot mai mult de ființele mici.
sunt în grădină pe sub frunze câteva şopârle
câțiva greieri, un arici.
iubesc începutul. începuturile.
caut pe străzi un loc de casă
pentru o singură cameră
pentru un singur locatar
pentru o singură zi.
iubesc lipsa de puncte cardinale.
acum lucrez la propria mea scară.
în alb și în negru.
urcând coborând.

cartea vieţii mele

carnea e tristă și eu n-am citit toate cărțile
nici măcar una nu am dus-o până la capăt
citesc la ea, citesc zi și noapte
și deodată îmi scapă ceva. îi încurc paginile
dau de foi netăiate, sau de foi lipsă
mereu o iau de la capăt
citesc, citesc, sunt lucruri interesante
și deodată pierd rândul
nu mai înțeleg subiectul
nu mai știu care este personajul principal
sau dacă a murit
este o învălmășeală totală
aş vrea să o iau de la început
dar nu mai este niciun început
carnea este tristă
cartea aceasta mă întristează definitiv
aş vrea să o arunc
dar s-a lipit de degetele mele
mi s-a lipit de ochi
şi merg orbeşte
citind lumea printre rânduri
iar drumul a devenit din ce în ce mai nesigur
fiind scris dinainte de a fi mers cineva pe el.

cum înaintăm

oamenilor bătrâni le creşte gravitaţia
(alţii spun: un fel de gravitate).
nu mai pot sări peste obstacole.
se aşază pe scaune de cum se ridică în picioare.
stau prost cu echilibrul.
merg mai mult cocârjaţi
imitând melcii.
dar când este nevoie să ajute un tânăr
sunt săritori.
sunt atâţia care nu au voce şi cântă.
sunt atâţia care nu au zile şi trăiesc.

mâine a fost ieri

de un timp nu mai folosesc ceasul
şi nici calendarul.
le-am ascuns pe undeva și le-am pierdut urma.
încerc astfel o împăcare cu mine însumi.
m-am apucat la șaptezeci de ani
de îngrijit grădina.
aceeași pe care și bunii mei au îngrijit-o
rând, pe rând.
mi-l amintesc pe tata
care era funcționar în oraș
cum ascuțea cu grijă, pe un butuc,
aracii pentru roșii
și cum îi căra apoi în spate.
cum lega cu fâșii din cămăși sau cearșafuri vechi
plantele prea fragile pentru a-și susține
singure greutatea.
cum săpa cuiburi pentru fasole
și arunca trei boabe
din care ieșeau frunze, la început somnoroase.
sap și eu răzoare
înfigând în pământul îmbietor grăunții de orceag.
car și eu aracii ascuțiți
aduc în casă, pentru masa de prânz, roșii coapte,
castraveți, fire de ceapă și de usturoi.
mă îmbăt de mirosul mentei,
tăind-o și așezând-o la uscat pe foi mari de ziar.
în grădină lenevesc uneori întins pe şezlong.
dimineața are prospețimea unui izvor,
căldura de la amiază,
strecurată printre frunzele caisului falnic,
mă transportă direct în germinația ideilor.
seara mă găsește analfabet
legat de viață cu un cârcel de vie.
dar toate au un sfârșit.
grădina noastră se termină acolo
unde încep grădinile vecinilor noștri.
și așa mai departe. mai departe.

cel ce este

poetul are de toate. dar nu are putere.
seamănă cu ceva nemaivăzut. o înviere?
el este mulțumit sufletește ca un miel care paște
de Paște.
s-a născut în viitor. moare într-o dimineață de amurg.
un avion de plimbat copii trece prin burg.
cititul este ascuțitoarea creierului, spune nou-născutul
pe când veteranul își zăngăne scutul.
un copil în luminița zării călărește un asin.
drumul poetului: veșnică intrare în Ierusalim.

lăcomia de timp

se mai poate spune: lăcomia de a exista.
se mai poate spune: disperarea de a muri.
se mai poate zice: lumina fiecărei dimineți
după o noapte nesfârșită, grea. chinuitoare.
după un orizont interior
după unul exterior.
depinde de care parte a realității te afli.
ninge de atâta vreme
peste cuvinte s-a depus un strat de zăpadă.
o, voi, buze, buze...
și voi, dinți, voi, dinți...

IONEL BOTA

O femeie spală oasele mele și cântă

Un copac mi-a crescut din vintre ca un miracol,
rădăcinile lui se află în aorta inimii mele,
ramurile lui au înflorit în plămâni să pot respira mai ușor
iar o floare mi-a ieșit pe gură
să vorbească în numele meu
în vreme ce dragostea mea pentru tine
este singura rațiune a ochilor de a vedea
mult mai limpede
lumea
„jos, în vale, la izvor",
la loc de odihnă, la loc de verdeață,
o femeie spală oasele mele
și cântă

Poem cu ștreangul de gât

Pe scara de mătase a lunii în diminețile poetului nu mai coboară nici un înger să deretice prin camera mortuară până și Dumnezeu deliberează dansul hirsuților prin roua necredinței

dar până la mausoleu te mănâncă viermii care combat în numele adevărului că toate sunt o apă și-un pământ

astăzi o femeie ți-a reproșat că haina îți stă strâmb pe umeri

că mâna stângă e deja victima unui neașteptat cârcel
că vinul de viață lungă s-a acrit în pavilionul himerelor

Un poem cu ștreangul de gât e viața aceasta

nici nu mai apuci să-l termini și deja făt-frumosul a părăsit povestea din carte și îți înlocuiește pielea, oasele, trupul cu noroiul altor cuvinte

desenează o altă livadă în raiul ponosit și reînvie șarpele poleiește cu aur merele făcătoare de minuni

își lustruiește sabia în sângele tău îndrumă povățuiește folosește aspiratorul din debaraua sfinților uitați

până și Dumnezeu deliberează dansul hirsuților prin roua necredinței

dar până la mausoleu te mănâncă viermii care combat în numele adevărului că toate sunt o apă și-un pământ

Eșarfă

El stă la taifas
cu stelele,
nefiresc întârziatele stele
din dimineața cuvintelor care
nu s-au rostit încă.

El ține în palmă
ochiul meu,
șterge lacrima în care
s-au ascuns sufletele voastre
obosite

Îngere, nu te înspăimântă când
vezi prin ochiul acesta al nostru
deriva lumii și monstrul trădării
cum dă târcoale cinei celei de taină?

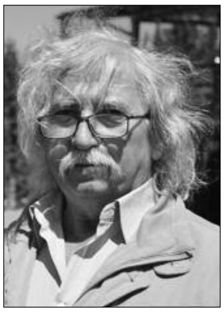
Dar el scoate eșarfa,
îndepărtează mulțimile,
numește tăcerea piatră pe piatră,
întreabă lumânarea despre
somnul de piatră
al părinților,
despre locul în care
inima de piatră a
mesagerului
s-a făcut munte și templu
și-mi scaldă aripile în apa fântânilor
din lună

Cântec pentru femeia trezită din somn

Noapte bună, dragostea mea, noapte bună,
dintr-o stare a confesiunii mele mi se trage
dorința să opresc
cerneala asta care mai curge întristată pe hârtie,
să fiu pricină gândului că fără tine mai sunt
doar un soldat neinstruit
și voi confunda realitățile suprapuse în inima mea
iubitoare
când Dumnezeu dă un ordin să afle dacă mai sunt viu
și dacă ți-am adus ghiocelul din muntele templului
nici o rană nu mă mai doare și totuși te uită cum curge
umbra aceasta de parcă e rudă cu mine
iar vederea lumii se întâmplă prin ochii mei
cei furați statuilor,
ei stau pregătiți să se aprindă în înalturi veghind
ca fructele păcatului să stea

pe ramul răzimat de luna care colorează aici jos
bluza mamei dintr-o altă primăvară căzută în ruină,
de tâmpla gândului meu te poţi sprijini acum cu visul tău,
cu nerăbdarea ta, cu mirarea că înfloresc în toate primăverile
numai pentru tine

noapte bună, dragostea mea, noapte bună

ION TUDOR IOVIAN

începutul unui text sinucigaş

I

de foarte sus se rup
cuvinte de piatră şi de fier şi de fiere
de noapte bătând în albăstriu foarte rece
de zăpadă pătată de mult negru

şi din cuvinte se rup
litere
de piatră şi de fier şi de fiere
litere străvezii prin care se vede
aripa de primăvară a unui lăstun imaginar
şi umbra lui încă vânătă peste ape
şi plumbul în fierbere care le umple cu tăcere

- poate se vor aşeza pe foaia unui poem ce stă să fie scris
în mici sicrie de plumb
poeme ale frigului -

şi toate se rup
dintr-un text imposibil de întregit peste care pluteşte
senin şi albastru
şi de neatins glacial şi ermetic
duhul
într-un delir al împăcării fără capăt
dintre Tine Doamne şi lume

e ca şi cum maşina de scris a lui Dumnezeu
a-nceput să scrie
singură în aiurare
o altă lume în care noi
nu mai suntem altceva
decât cuvinte îngheţate în plumb

şi dacă
mâna Lui a obosit
în aluatul în care ne frământa
cu cerneală din ceruri
cu sânge din cireşe
cu licurici fierbinţi şi primule
şi vise somnoroase şi dimineţi proaspete

şi dacă Dumnezeu a adormit jucându-se
în grădinile de hârtie cu frânturi de poeme
scrijelite cu acul durerii de a fi tocmai acum
când mă scald beat de fericire
în lumina de amiază
şi-n praful drumului
cu gâzele
şi lăstunii care le ucid
şi parfumurile pufoase ale livezilor de prun
şi pinii îndureraţi
cu gânguritul abia auzit
al morţii în travesti
în vietatea
care tocmai se naşte

II

şi din textele lui Dumnezeu
picură lumi mărunte şi stele şi lăstuni şi albine pietriş

şi sfinţi din hârtie creponată şi rouă şi turtă dulce
şi mult vis

dar uneori
iese dintre faldurile de lumină
un deget cu gheară
acuzator
şi
perforează noaptea din
mintea cotropită de vinovăţie
perforează
ţesătura fragilă a textului scris de Dumnezeu
cu mâna tare obosită
în uitare de sine şi de lume

şi umbra grea
a cuvintelor Lui
se imprimă în ape
în frunza de prun
- o fi
a lăstunului în vrie de ieri după-amiază
dar nu şi scoaba
care i-a oprit beţia zborului -

şi din textul acela îngropat la temelia altui text
extragi poemul radioactiv
al absenţei

şi tu vei fi acolo gata să te arunci în necunoscut
în tine însuţi
între cuvintele care se aprind când se izbesc
de pereţii minţii
în aiurare

dar este din ce în ce mai greu de cucerit
acest paradis atât de vulnerabil
cu ferestrele vraişte
cu lacătele sărite
al copilăriei

dar i-am întâlnit privirea şi m-am uitat adânc în ochii lui
şi atunci am văzut groaza
că ei
cei plecaţi
nu se mai întorceau

III

se va mai ivi lumea - strigi tu în oul ce stă să se crape -
din povestea asta aşa de încurcată
cu o mie de începuturi şi o singură ieşire
când mâna obosită a lui Dumnezeu
mai scoate câte un cuvânt câte o pagină rău scrisă
mai adaugă dragoste
se face că mai uită din greşelile de existenţă
mai şterge mii de nopţi de frig şi muţenie şi urât
mai scrie
câte o istorie despre libertate prin moarte şi dragoste

Iisuse mare
vom muri şi vom fi liberi

şi tu scrii pe ape şi vânt
pe trotuare printre chiştoace
pe frunzele de merişor
şi pe frunţile îngheţate de prea mult albastru cianotic
începutul
mereu reluat şi mereu şters
al unui text sinucigaş care nu va ajunge niciodată
la destinatar
până când nu-şi va pune şi Dumnezeu iscălitura

şi omul va fi acolo gata să se arunce în inima vulcanului

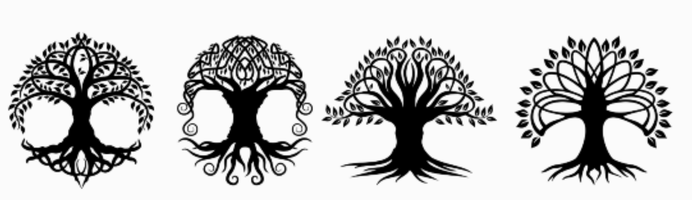
şi tu vei fi acolo
într-un vis de dragoste
care se autodistruge
într-o explozie de albastru îndurerat

şi n-o să folosim în rănile noastre decât razele rupte
ale păpădiei
àcele de pin peste care
a trecut astă noapte cu bocanci grei tristeţea

şi n-o să folosim
pentru masa de seară
decât fierea
şi cuvintele
dintr-o dată grele -
piatră şi fier şi fiere şi floare veştedă

şi ceea ce n-am putut iubi
şi lipseşte acum
va înflori din
viaţa mea
plină
de cântece întunecate
frică şi cutremur
şi zăpadă cianotică şi uitare şi cuvinte în flăcări

prin viaţa asta -
oglindă din care nu vom mai ieşi întregi niciodată

LILIANA RUS

Oglinzi de apă

Încep să mă obişnuiesc cu liniştea
şi să-i îndrăgesc întunecatele ceasuri.
Fojgăiala zilei m-ar tulbura, m-ar scoate din casă,
m-ar amesteca în mulţime
înainte să mă hotărăsc să ies de bunăvoie.
Sfânta singurătate,
ca un balon cu aer cald în paşnica ei transparenţă.
Zgomote mici răzbat de undeva de afară,
atât de slabe încât se sting până încerc să le desluşesc.
Liniştea este totuşi precară, va dispărea
sub exuberanţa luminii
care va străpunge curând tainica mea ascunzătoare.
Un aer rece, în care nu reuşesc să-mi înfig dinţii,
îmi trezeşte bănuiala că cineva mă verifică.
Ar putea să mă acopere cu nisip, ori să mă sufle departe,
ca pe un balon spart purtat de vânt.
Ziduri înalte ar opri însă zborul,
pământul s-ar ridica de-o parte şi de alta,
poate pe fundul şanţului aş putea găsi un pic de nisip
cu urme de căldură şi-un miros vag de bujori,
altfel aş rătăci ca într-o cutie de teracotă
până când aripile îngerului mi-ar da de veste
că nu mai e mult.
Trebuie doar să-mi notez regretele pe hârtie,
apoi rugăciunile pentru cei care nu-şi pot schimba
trecutul,
iar la prima bătaie a clopotului, la miezul nopţii,
cu privirea spre cerul înviorat de stele,
să le citesc ca pe cel mai bun, cel mai curat poem
pe care l-am scris vreodată.

În fiecare dimineaţă la trezire întorc capul spre perete,
cu restul de vis din care încerc să mă desprind,
cu îngrijorarea stârnită de zvonul lumii dinlăuntrul meu
şi strălucirea sănătoasă a luminii de-afară.
Dincolo de ferestre, trâmbiţele dimineţii
sunt de nestăvilit.
Mă pun la adăpost intrând în apa călduţă a mării,
mii de particule de apă strălucesc în contralumină,
ca în dimineaţa în care oglinzi de apă se izbeau
de hubloul maşinii care mă ducea la *Roaită*.

Înot în apa călduţă...
Încerc să păstrez în cameră lumina puţină şi aerul moale.
Peretele începe să ardă,
soarele scapără lovind cu putere mobilele albe.
Eu, în oglinzile de apă ale mării, în dimineaţa
spre *Roaită*,
încercând să înlocuiesc o lumină cu alta mai blândă,
fără istorie.

O rotire de ciori

Zile în care simt împuţinarea vieţii,
umbre vinete îmi întunecă dimineţile,
înflorite pentru toţi ceilalţi.
Golul din inimă, greşeala întoarsă pe toate părţile,
încordarea pe care încerc să o stăpânesc
şi pe care, de bună seamă, o abandonez
rămânând trează până la ziuă,
în ceasul acela cafeniu, ca o rotire de ciori.
Indiferenţa celorlalţi pluteşte protector în fundal,
sclipeşte o secundă amară;
presentimentul că ceva are să se întrerupă –
anumite privelişti, raţele înotând lin,
conul de linişte dizolvat în plumbul tuturor clopotelor.

Faţă în faţă

Ca şi cum nu ar fi fost, s-au topit zgomotele casei –
ticăitul ceasului, venirile şi plecările mele
cu toată pâcla lor de nimicuri. Mă trezesc în alt loc,
mâncată de-o spaimă pe care nu ştiu să o dezvălui.

Stau faţă în faţă cu tine, Bunule,
orbită ca o bufniţă de ţurţurele dimineţii.
Nu mai sunt pârâiaşul de sub zăpezi,
nu mai sunt ramura umedă ce se împotrivea focului.
Aripile mele sunt lipsite de pene,
totul se strămută şi sfârâie,
toate *fineţurile*-mi cad din palmă
în frigul şi-n caldul propriei colivii.
Nu mai miros a vechi hainele tale, Bunule,
îngeri de sticlă deretică cerurile
împrăştiind godeuri de lumină în direcţia norilor.

Stau faţă în faţă cu neliniştile şi îndoielile mele –
păduri la sfârşit de noiembrie.
Un frig pe care-l simt înainte de viscol.

Pasărea mea îşi îngustează ochii.
În piept peştişorul înoată în ceară.

Ţipătul de octombrie

Singurătate până la os, îndepărtând oră de oră
chipuri şi voci.
Cu ape vinete se lasă amurgul,
cu struguri sălbatici zideşte ruine.
Inima este un pustnic adâncit în dulceaţa chiliei,
mintea, o sală zgomotoasă de judecată.
Adevărul nu-mi domoleşte durerea, suflă vânăt
ca un vânt mult prea tare ce trece
prin hainele mele subţiri.

Tremură apa în vise
şi odată cu ea toamnele mele tot mai tăcute.
Mă opresc la marginea valului,
între mine şi marea de cobalt odihnesc păsări,
pocăite nevroze.
Tai aerul rece. Se izbeşte de mine ţipătul de octombrie
încremenit într-o sticlă aruncată în mare,
fărâme de oase plutesc ca nişte boabe de-argint
pe curenţi în derivă.

Aici mi-a fost cuibul înţesat de tamaricşi,
nişte pereţi luminaţi de bătaia sângelui meu,
de tremurul mâinilor înaintea desprinderii –
somnul apelor venit de departe,
supus vocii mele mărunte,
începutul unei calde poveşti rămase-n ţărână,
înconjurate de vânt cu blândeţe.

Altă strivire.
Şi marea înainte şi înapoi. Şi nicio lacrimă nu cade în apă.
Cu bufniţe şi struguri sălbatici ţipătul se afundă în ziduri.

DENISA POPESCU

Îngerul meu antiglonț

Și dacă eu cad,
Și dacă mă prăbușesc,
E pentru că n-am știut cât și cum să mă iubesc.
N-am avut grijă de Îngerul meu păzitor.
L-am lăsat singur,
Deși el nu s-a îndurat să mă lase să mor
Şi, împotriva tuturor, oameni şi demoni,
Dar mai ales împotriva mea,
A stat cu aripile desfăcute,
A stat ca o pavăză grea.
A răbdat, a cumpănit, a așteptat.
Infinita tristeţe a Îngerului meu antiglonț
E legătura cu tot ce n-am fost.
Aşadar, în ceasul al doisprezecelea-mi spun
Că, dacă acum mă predau,
E ca și cum n-aș fi fost niciodată,
E ca și cum pentru totdeauna mă părăsesc.
Doamne, care pe toate le poţi şi le ştii,
Dă-i Îngerului meu antiglonț
Ceea ce eu nu-i pot da,
Puterea de a nu părăsi!

Să treci, regele meu

Să-mi treci, regele meu,
Prin sânge,
Cum trece lumina prin aur,
Până când sângele mi se va liniști
Și va străluci ca un curcubeu.
Îndură-te acum,
Îndură-te o dată de sângele meu!

Iisus s-a născut

Iisus s-a născut
Și ziua de ieri
E deja ziua de mâine.
Orice se poate împrăștia,
Numai iubirea nu.
Căci ea n-a venit ca apa
Și nici ca vântul nu va pleca.

Să mă întorc

Inima mea
E făcută pentru dezmierdat
Îndelung.
Inima mea e o privighetoare
Care fuge de moarte.
Să mă întorc deci.
S-o iau de la capăt
Cu răbdarea și cu mângâierea.

MARIA MONA VÂLCEANU

Încrustat în mugur

Încrustat în mugur
rodul stă să crească
cum în gândul meu
vecinic-amintire,

partea de lumină
partea cea cerească
înflorește-n inimi,
înflorește-n fire.

Mugurii albaștri
stau să se deschidă,
în blănițe iezii
au sclipiri de nea,

primăvară nouă
prin tristeți se lasă,
nopți mângâietoare,
nopți de catifea...

Cine pe cine

Cine pe cine visează
noaptea alunecă-n geam
inma ta mai veghează
steaua sclipind printr-un ram

pleoapa se-nchide ușoară
nori amintiri se rotesc
cine pe cine învață
jocul acesta lumesc

cine pe cine pândește
la mari răscruci de istorii
jocul se-nchide hoțește
cu stelele mici și cu norii.

Ultimul poem

Ultimul poem
pe care-l scriu
pe peronul gării
fumegânde...
- Nu pleca, iubito,
dacă pleci
te cuprinde
dorul
spre niciunde.

Trenuri trec albastre
chipuri reci
un destin îl vrea
pe fiecare...
- Nu pleca, iubito,
dacă pleci
te cuprinde
nemiloasa zare.
Să rămân?
Spre tine mă întorc
ca să-ți sorb lumina
din privire.
Ultimul poem
Într-un buzunar
se transformă-ncet
într-o amintire.

Și totuși vine iarna...

Și totuși vine iarna
cum n-a venit de mult
pe noi se lasă-n taină
cernutele petale
mă mângâi și tăcerea
din inimă-o ascult
împrăștiind prin sânge
molatice migdale.

Și totuși vine iarna
cum n-a venit de mult,
alung singurătatea
cu un surâs de brumă
e noaptea mai albastră
și cerul mai înalt
și-mbrățișarea noastră
de aur și de humă.

Știai că te iubesc

Știai că te iubesc
și-mi va fi dor de tine,
orașul învățase
să plângă, samurai,
pe străzile albastre
porumbei de lumină
risipeau din aripi
căldură din Rai.

Orașul învățase
să plângă, tu zâmbeai,
tăcerea din inimi
suspin se făcea,
porumbei de lumină
pe străzi ciuguleau
grăunțe de sare
din lacrima mea.

Încheagă mintea mea

Încheagă mintea mea
poeme noi
cu aur şi argint
tivite deopotrivă,
în seara ce se lasă
mai grea ca un blestem
nici păsări nu mai cântă
nici rugă
când te chem,
încheagă mintea mea
poeme noi,
dar aurul a ruginit
în zare
aş vrea să fiu
o pasăre de lut
ascunsă în căuşul
palmei tale.

Din cei plecaţi

Din cei plecaţi
Nu se întoarce nimeni
nici vântul dus
nu vine înapoi,
pe poarta părăsită
curge asfinţitul
şi poate lacrima
neplânsă-n noi.

La curtea poeziei

La curtea poeziei
greu apele vuiesc,
e-atât de aspră clipa
că mă scufund amară
pe timpul meu
cioplit din os domnesc
secundele dansează
o oră infernală.

Aş vrea să spăl cuvântul
de zgura lui amară,
să se rostogolească
precum un ied zglobiu,
la curtea poeziei
viu ielele dansează
şi-n palma stângă văd
că este prea târziu...

PAULINA POPA

în ritmurile vieţii

Trăiesc pentru toate acestea:

pentru
dimineţile cu rugăciune,
pentru cele cu lacrimi
pe scările bisericii.

pentru aroma cafelei,
pentru buzele poemului
cu tot ce a fost al meu,
al mamei şi tatălui meu,
al mamei şi al tatălui nostru.
cu bisericile noastre de lemn
şi mirosul de pâine
frământată în zori.

Trăiesc pentru toate acestea:

pentru catedralele de piatră
semănate cu grâu,
să rodească alt grâu peste noi.
pentru plugul cu lama ciobită
de oalele şi ulcelele ascunse vederii.

În ritmurile vieţii
trăiesc pentru poemul
în care plouă de câteva zile.
apele cresc
şi lumea trece plutind ca o navă.

Trăiesc pentru iubire:
(Hebe sunt
în faţa celui ce ucide
leul din Neemia)

Trăiesc pentru Retezatul de kristal,
pentru Zamolxis şi Valea Albă
în care se mai plimbă şi acum Deceneu,
pentru Soarele de Andezit,
pentru brăţările timpului de sub munte.

Trăiesc
pentru mirosul din casa tatălui meu,
pentru butoaiele cu prune
care nu se mai terminau
pentru lanurile de grâu
pe care le adunam în snopi
în urma brazdei de coasă
trase de tata.

Trăiesc pentru biserica de lemn
în care bunicul a fost o rugăciune
fără de sfârşit,
în timp ce eu şi fratele meu îl priveam
aşa cum priveşti icoanele.

Trăiesc pentru a spune
cum mi-am lipit pe gură o bandă adezivă.

Cum, de câte ori îmi ridicam aripile,
alături, cineva stătea cu arcul întins,
chiar dacă ştia
că o funie de păianjen
mă ţinea legată de pământ.

Cum, de fiecare dată
când lăstărea un arbore în pădurile mele,
un zvon de secure se auzea uşor.

În ritmurile vieții
trăiesc pentru a povesti
despre jaful la drumul mare
despre aurul din catedralele sufletului
acestor locuri,
despre diminețile
cu arome de viață și cafea
adusă anume
pentru cei care aveau un interes.

Trăiesc pentru a povesti
despre tot ce a fost al nostru,
și care trebuie să fie al nostru,
despre poemul care mă trezește,
cel care scrie flori de poezie
în pământul meu și al
copiilor mei!

copiilor mei

le-am vorbit despre
timpul nostru,
care nu va mai fi
cum a fost când eram copii.

Te privesc cum
adaugi umbrei noastre o umbră de sus,
așa ca să nu se spună
că trăiești nostalgii sămănătoriste
atunci când cânți:

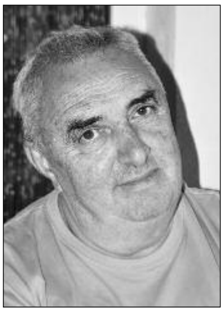
Cu fiecare clipă mai senină,
seninul se înseninează către tine,
atât cât poate să susțină clipa
pe care se topesc multiplele lumine.

Ascult seninul clipei tale,
mă sperie dragostea, poemele nescrise,
buzele și brațele ca un perete de sticlă,
pădurile vii pline de ierburi,
pădurile uscate frumoase, aprinse...

Netimpul se înseninează, te cuprinde.
Cuprinderea de fiară cu brațele-amândouă.
Nimic nu este mai frumos decât cerul
când plimbă în seninul său
cuprinderea de rouă.

Iubești atât cât poate să iubească
strict, calculat și rece ca o piatră,
cineva care nu plânge când se roagă,
nu cântă-n strană cum cânta odată.

Acum e timp de ploaie și seninul
ascuns se face ochiului, preaplinul,
numele vine și se duce, îți ia locul,
îți spui părerea perceptibil, simplu,
din care-nseninând
se-nseninează totul.

DAN DRĂGOI

Cuvântul nescris

Sunt atâtea lucruri ce nu le-am făcut...
Da, mi-am dorit prea mult de la viaţă
Şi nu ştiu prin ce vis am trecut,
Şi nu ştiu când a fost dimineaţă.

Nopţi în şir am gândit în zadar
Şi am plâns, m-am zbătut şi-am strigat.
Vinul vieţii a rămas prea puţin în pahar
Şi nu ştiu de mai poate fi măsurat.

Sunt atâtea miracole şi atâtea cântări
Ce le ducem cu noi în mormânt,
Dar rămânem în locuri şi-n zări,
Peste tot unde ne-am întrupat în Cuvânt.

Dacă plec, nu uita să-mi mai pui un cuvânt
În raniţa mea de soldat visător
Şi-o fărâmă din puţinul pământ
Adunat de un biet, înrăit călător.

Seara mă voi înveli cu a cerului haină
Şi-o să cred că sunt iarăşi acasă,
În satul meu de munte şi-n pădurea de taină,
Iar mama să-mi pună merindea pe masă.

Eu am rămas în locurile pe unde am fost,
Fărâmă cu fărâmă în fiece zare,
Şi-am învăţat din iubiri pe de rost
Cum să ard şi să fiu o stâncă mai tare.

Dacă plec, nu uita să mai pui un cuvânt
Acolo, lângă inima mea mult rănită,
Şi-o fărâmă din puţinul pământ
Şi din zarea ce ne-a fost hărăzită.

N-are niciun rost să fii trist dacă pleci.
Poţi să iei cu tine râul sau pădurea
Şi chiar ale cerului albe poteci,
Calul sur, puşca ta şi securea.

Poate acolo-i un câmp de aduceri aminte,
Poate şoimul te poartă pe aripa lui.
Poate-n raniţa ta să răsară cuvinte,
Poate-n palma ta se va bate un cui...

Orizontul se face mai mic şi tu sui
La marginea lumii, buimac şi tăcut.
Coroana de spini nu poţi s-o mai pui,
Hotarele toate de mult le-ai trecut.

Poate şoimul te mai poartă pe aripa lui,
Să te ducă pe tărâmul acela de vis,
Poate-n palma ta se va bate un cui,
Poate chiar ai găsit cuvântul nescris.

NICOLETA POPA

***

n-o să mă poţi îngenunchea
pentru că forţa mea
dragostea mea
clădeşte lumi după lumi
şi paradisuri fără de seamăn
se succed în sufletul meu,
uite, melodia asta
are puterea unui balsam
pentru că ea vine din copilărie
din vremea magiei totale
a harului fără de sfârşit
te-am învins!
chiar dacă nu vei recunoaşte asta
te-am învins cu capul plecat
acum levitez deasupra lumii
deasupra binelui şi a răului
şi pot fi ce îmi doresc
întotdeauna fericită
nu carnea, ci spiritul tău m-a durut
viciat şi negru.
dar am învins
acum am învins şi plutesc printre stele
ascultând melodia asta:
nothing compares to you.

***

frunzele astea de plop
au înmagazinată în ele toată copilăria mea
poate şi vieţi pe care nu le-am trăit niciodată
dar mai ales durerea
petele astea maronii
depozitează suferinţa
sângele meu şi al strămoşilor mei
pentru că
nu-i aşa?
păcatele se poartă şapte generaţii
şi cinismul tău
şi ura
şi tot ce nu mai pot rosti
sunt scrise în nervurile lor
dar las plopii şi plec acasă
unde mă aşteaptă iadul
pe care cu bucurie mi-l oferi
iadul zilnic
al traiului nostru în comun.

***

nu prea mai e timp
simt că trec pe lângă moarte
în fiecare secundă
nu că aş fi fost
vreo zmeoaică în tinereţe
dar acum parcă
durerea e mai amară
şi oboseala mai cruntă
pe motociclete transparente
aş vrea să călătoresc
prin pădurile virgine
din visul acela cu Părintele Marius
se făcea că erau o noapte şi mulţi brazi
şi o lumină palidă ne atingea îmbrăţişarea.

nu mai vreau ca atunci când
speriată de carnea tânără a ochilor albaştri
am luat-o la fugă pe scări
nici ca atunci când leşinam la vederea oricărui bărbat
pentru mine viaţa n-a fost un bal
dar iată, acum, El mă îmbrăţişează
într-o pădure de brazi
într-o noapte cu lună plină
şi frica devine căldură
venită din Rai.

IOAN VINTILĂ FINTIŞ

Un fel de viziune în interiorul cuvintelor

1

Ce spaţiu gânditor şi privirea, ce vii secundele când pătrund în trupul meu cum ninsorile de odinioară!

Aici, sub transparente sicrie, misterios creşte macul, în taină respiră moartea materia luminoasă a cuvintelor.

Şi acestea au un spaţiu al durerii, care creşte odată cu nevederea soldatului.

Soldatul radiografiind pe furiş liniştea frigului, cinetica unei comete agonizând de mii de ani lângă trupul meu.

Iată acum sub mari policandre plutesc balerine pe un ring micrometric. Noaptea se despleteşte din foşnetul pe care dansul acesta îl lasă.

2

Ce spaţiu gânditor şi privirea! Dacă strigi dinlăuntrul ei. Dacă din lăuntrul său tragi cu arcul, sau culegi nisipul de pe privire.

Rotesc vocalele înşirate pe cer. Consoanele dintr-o aparentă sintaxă le ronţăi, le diger, le înger.

Împotriva realului, împotriva unui vis cuneiform. Și față de zeu. Luminos.

Iată văd Babilon. Troia și Theba. Rusalim.

LaoKrongGautamaHristos: M-am născut!

3

Mă desprind de pe grațioasa arenă aidoma toreadorului. Viață de purpură cu miros acrișor de ferigi. Cu palmele râuri prin care vântul strecoară meduse.

Un țărm îndepărtat întrezăresc și, acolo, doar o materie foșnitoare de trupuri. Un aer împodobit chiar cu inima toreadorului.

Poate apa. Fecioarele perse și lumina orbitoare a piramidelor. Faraonul care se furișează în coridorul privirii.

Acolo văd femeia – briliant invincibil aproape de obloanele cubului.

4

Mă desprind de pe grațioasa arenă. Îmi spăl trupul de blesteme și mă așez în această împărăție de cerbi și de lupi. Alcătuiesc din nou realitatea.

Este o lecție de anatomie.

Parcurg tratate din care nicicând nu voi ieși. Un mic univers din care apa țâșnește, pălmuită cu o plantație de tutun.

Drept așternut, Ursa Mare. Drept hrană, o gramatică a supliciului.

Aici, doar nectarul unei silabe mă răcorește. De acum, o gură imensă mă defrișează. O gură de cometă retezată – șoptită de-ntuneric.

5

Îmi imaginez un glonte visând, în tunelul orbitor al armei. Sinele lui suind către sinele meu. Îmi imaginez moartea ivindu-se din frunzișul negru și muzical, dintr-o noapte antică.

Îngerul vâslind pe unda râului.

Trăiesc în ecuația logaritmică a privirii. Deasupra vântul ori ceva nemaivăzut. În acest minuscul oraș cu scafandri și mici filamente care pândesc. Cu ziduri de cenușă sub tâmpla roșie a bufonului. Trupul mi se divizează în carne și spirit. O singură clipă se dilată peste ziua de-apoi și dispare.

Mă plânge din lăuntrul pendulei, doar cu singurătăți de catedrală.

Încep să văd cu mult mai departe ca până acum, cu mult mai profund.

În holograma deznădejdii mă pierd.

6

Mierla s-a cuibărit în ochii Astronomului. Un somn îndepărtat cade peste lume și se aude moartea coborând cu figurine de ceară, în ritmul unor tobe de aer, cu incantații atât de ciudate, în dimineața cu umbre țâșnind prin uriașe ocheane.

Deodată mă ridic și culeg de pe țărm melcișori în care foșnește nisipul, apa sporește, stau suspendat între hexagoane și ziduri, unealta unui stăpân de hotare în secunde multiplicând tăcerea oglinzilor.

Mă întorc și privesc și nu mai este nimeni.

Doar Astronomul rostogolind sferele, cutreerând în noaptea adâncă mărețiile singurătății.

7

Locuim un țărm ireal, pe care îl numim uneori viață. Sau timp. Ori necuprindere. Un obiect fără contur. Umbra sinelui un fel de viziune. Dig de somn la marginea apei. Un fel de viziune în interiorul cuvintelor. Nerostite. Mocnind într-o latență. Înconjurate de o lumină înfricoșată.

Adorm și visez râuri cuneiforme. Care nu curg. Și ele mocnind în aceeași latență înfrigurată. Care pândesc o imaginație de odinioară. Din această imaginație se strecoară uitarea. Trupul devine atunci o stea căzătoare. Rugăciunea seminței de a rodi.

Mă pătrunde orbita durerii. Mă retrag din numele meu și respir fragmente din timpul altcuiva. Într-un ring circular, într-un punct mișcător.

Roșul, galbenul, violetul și sunetul. Până când rămâne doar o frumoasă amintire. Viața.

Locuim un țărm ireal...

8

Așa ne-am născut. Ușori cum râuri de somn aburind oglinzi. Poate clipa unor cavaleri mumificați în piramida în care am ascuns un oraș de nisip. Acolo și păsările sunt în exil. Ploi și fulgere. Iar acestea, când ies pentru zbor din piramidă, se spulberă. Devin o icoană care poartă în sine capcane de-ntuneric.

O, pământ lăuntric și câmpie a sângelui!

Așa ne-am născut. Odată cu frigul care se înspăimântă de umila noastră singurătate.

9

Cum pe un strigăt noi cărăm în spinare alte trupuri. Cum pe vulturii care ciugulesc această carne din semințele cerului. Lancea piramidei străpunge un cer încă neimaginat. Acolo unde îngerii trag cu arcul, visând apoi nimicul din lumină.

Suntem aer fără de corp. Sfântul Duh cutreerând deasupra nimicului. Ceva nevorbitor uneltind într-o lacrimă. Apa doarme în clipe sau în clepsidre. Energia dureros alunecă prin labirintul minotaurului. Printr-o rugăciune deja orânduită.

Strigăt de grindină se arcuiește pe bolta gândului.

Iar lumea tocmai acum nu mai este.

Cum pe un strigăt noi cărăm în spinare alte trupuri.

10

Ne strecurăm în viața altcuiva. Într-un simbol sau poate într-un semn. Trupurile se înnoptează în oglinzi. Pier cum vântul mișcat de o tresărire a zeului.

Lumina din zăpezi abia se mai strecoară pe cruce. A celui răstignit pe ea.

Veșnic la pândă latențele. Policandre dezmărginite de alte amintiri. Ceva nevăzut în ruina verbului, nerostit încă. Dar pe care întemeiază alte regate.

Grația genuină și metafora vizionară. Din nou despre lirica Denisei Popescu

Temele poeziei noastre de azi sunt, în majoritatea lor, obliterări ale existenţialului transpuse în cheia unui mod aparte de a citi viaţa, de a-i descifra sinelui locul potrivit re-citirii memoriei sau, cum îndeobște se mai spune, de valorificare a imaginației. Și aspectele, desigur, nu s-ar opri doar aici, chiar dacă o deplorabilă psihoză bântuie în medii intelectuale sau ne-intelectuale de la noi: tot omul să scrie și să tipărească, fie că individul are chemare, fie că îl mână la această inegală bătălie cu eternitatea *caprițul* că *trebuie* să-şi vadă numele imprimat pe o copertă de carte. Numai că, dincolo de maladia grafomană şi obsedantul autorlâc românesc, în peisajul literaturii de calitate de la noi s-au ivit și se mai ivesc nume și opere interesante, semn că nu totul e pierdut în perspectiva destinală a culturii noastre.

Am fost plăcut surprins să citesc cartea Denisei Popescu, *Îngerul meu antiglonț* (Bucureşti, Editura Art Creativ, 2020, 100 p.), şi să constat, iar, cum fiecare poem al ei pare să dospească din celălalt, apoi celălalt din altul și tot așa. Altminteri, nimic mai firesc, în cazul autoarei, decât această preocupare constantă pentru a stabili priorităţile, atunci când e vorba de edificarea volumelor sale. Beneficiind şi de prefaţa lui Vianu Mureşan, un degustător şi un diagnostician sadea de literatură bună, ori de cuvântul de escortă de pe copertă, semnat de Varujan Vosganian, cartea Denisei Popescu depășește *statusul* unei construcţii lirice ambiţioase şi sunt destul de multe indicii că partitura stilistică îi evidenţiiază la un mod miraculos cititorului o supra-putere simpatetică a eului auctorial, *ipso facto* un veritabil estetician. Nu e nici timpul și nici locul unor judecăți solemne, dar cum încă (slavă Domnului!) noi nu ne aflăm într-o criză perceptistică, însă trăitori într-o criză a lumii suntem, da, trebuie să apreciem în cartea Denisei Popescu, dincolo de acuitatea disecţiilor şi alte resorbţii ale realului, graţia condeiului şi scrutarea productivă, aproape de obsecvios, a genericului vieţii celei de toate zile.

Iată cum și de ce e necesar și chiar foarte util să zăbovim asupra dislocărilor de unități lirice iscate din temperatura înaltă a operei, din revărsările de ambiguitate ale metaforicului, impus de discursul care nu alterează intuiţiile, şi blândul teribilism, evocat între vibraţii şi transparenţe, dar fără tentaţia unor experimente-şoc. Poemele ne invită la o terapie intensivă, chiar dacă discursul copleșitor riscă un blocaj al negocierilor eului cu același real al fondului translucid de „recenzii" vizuale în preajma *îngerului*, își caută puncte de convergență când „ție îți lipsești" (*„Dacă vrei, dacă ai curaj,/Îl poți îmbrățișa./Abia aşa vei afla/Cât ți-ai lipsit./Abia aşa, ca un prunc,/Liniştit, cu tine te vei împăca."*), cu omul (și lumea lui), în căutarea modelului absolut; acel ținut și spațiu ca un *templum* (sanctuar), în care frumosul necontingent şi frivolitatea unităţilor oniric-asimilante nu grăbesc verdicte premature, dar cizelează ipostaze „epiteliale" ce consună cu procesul de asimilare.

În cartea Denisei Popescu, poemul este un agent activant/re-activant, funcţia lui de vestă antiglonţ este o funcţie învingătoare, biruinţa/biruinţele au loc în cursa timpului vorace. Un impresionant material liric, în vrac, apropie opul de performanță, în contextul hemoragiei editoriale din *establishment*-ul nostru literar, iar calitatea poemelor indică un *background* de „prințesă" a harului bine temperat, în fapt autoarea fiind o poetă căreia îi pasă. În partiția grației indicibile, tăcerea și neliniştile, cuvântul și logosul, lumina și „eliberarea" umbrei (*„Să treci e poate mai important decât să fii./Undeva,/Aproape, departe,/Cineva aşteaptă să-i faci cu mâna./Uneori, să-l atingi,/Ca să treacă și el/Și să-şi elibereze umbra./Să treci e parcă şi mai frumos./Ca o vedenie./Ca un fluture./Atât cât să fi fost/Fără să fii."*), instalarea în memorie ori visul și taina cristalizează o poetică a temporalităţii şi determinării. Vârste pierdute ale fiinţei noastre sunt invocate într-un fel de percepţie a momentului originar, mecanica timpului și varii reprezentări ale cutremurului existenţial sunt vizionate într-un firesc ciclu cosmic viață-moarte (*„Acolo e deja duminică./Niciun corp nu respiră de unul singur,/Ci într-o procesiune de corpuri/Care se întorc în el,/După o lungă*

despărţire./Corpurile vechi aşteaptă la rând,/Aşteaptă să li se facă vestire./Corpul blajin primitor/Începe să-şi vadă lumina."), eul liric jertfind acestei insolite rânduieli cosmice. Dar realitatea lucrurilor stă, totuşi, mai altfel, orice individuaţie imprimă fiinţei o constrângere, astfel că numai prin cuvânt, prin rostire, fiinţa tainei intime se încredinţează limbajului mântuitor. Ar fi greşit să ne grăbim a numi poemele simple declaraţii estetice, ele nu sunt nici măcar circumvoluţii solemne ale fiinţei; sunt, însă, energii iradiante în sine, evocă o poetică imanentă, aşadar. Mai mult, reverii epifanice par să explice o de-negare a aceleiaşi fiinţe în citatul unei viziuni cosmogonice în care musteşte maxima ecloziune a ideii, a idealităţii. Decuparea fidelă a factologiilor are loc ca un decalc dez-onirizant, iar gesturile canonice încărcate de semnificaţii originare se resorb deodată în arhetipal, învederează expresie apoftegmatică, au ca revers al sonorităţii virtuale spiritul propriilor determinări ale eului, creaţia nefiind altceva decât un proces ingenuu: *„Câte aripi de fluture vor mai cădea/În războaiele tale cu tine?/Câtă sare şi câtă apă/Se vor ridica la cer,/Ca miresele călătorind în timp,/De la o nuntă la alta,/Fără corpul pe care-au uitat/Să şi-l plângă?/Ce nume vei purta/Şi ce cauză vei apăra acum,/Cu noua înfăţişare/Şi cu conştiinţa care creşte în ea?/Fără apă, fără sare,/Fără mirese rătăcitoare,/Care să fi respirat în tine,/Îndrăgostitule,/Măcar o dată."* (*Câte aripi de fluture*, p. 70).

Liricitatea, aici, înseamnă materie fluidă, iar eufonia fluidităţii trebuie să inspire arpegii ale clipei de graţie; fiecare întâmplare are un destin, *fact and fiction*, iar viaţa nu poate fi închisă într-o statuie. Dar fiinţa adeziunilor entuziaste materie-idee îşi caută sensul, în golul primordial se postulează raţionalitatea universului, efuziunile sunt subiectivate în posibile convenţii ale spiritului. Suportă şi magiile guvernarea legilor interioare, anotimpurile maligne inculcă metafizicii interogativului un răspuns al divinităţii (*„În lumea pentru care mă pregătesc/Şi în care toate se împart la trei,/Gazelele vor alerga libere,/Cu picioarele şi cu mâinile mele,/Porumbeii sălbatici îşi vor fi făcut/Aripi din mintea mea./Iar sufletul, Doamne,/Ca să nu-l pierzi,/Sufletul ca sarea din deşert/Se va ridica,/ Orbitor, netemător,/El să Te vadă,/Tu să-l revezi."*), tema lumilor siderale e dezghiocată ceremonios în lirism transfigurat al confesiunii. Adică, o aşa-zisă iluzionare într-o suprarealitate în care memoria/amintirea, liniştea/tăcerea, lacrima, inima, sângele, melancolia, duminica, sfiala/graţia, senzualul, apele, lumina, umbra, bezna/întunericul, cenuşa, trecerile şi renunţările pot substitui inefabilele solemnităţi ale jocului liric.

Poezia Denisei Popescu este un enunţ ritualic de adeziuni temperamentale şi paradă conexivă, e drept, nu exagerată, a dubletelor antinomice. Îndărătul vizibilului, natura nevibratilă inspiră eului auctorial să reintegreze ritmuri şi mister cosmic (*„Eu plecasem deja pe ape./Niciun clopot de nicăieri/Nu m-ar mai fi întors./Mintea împingea înainte Lumina./Ştia că doar în Lumină/Îţi putea găsi adăpost./Nu mai plecasem niciodată/Atât de departe./Nu mă gândeam/La cum s-ar sfârşi./Mintea împingea înainte Lumina./Şi Lumina era corp,/Din care ieşeau aburi vii."*), peste tot, însă, o componentă simbolică se oferă a fi reclama luminoasă a unei poezii în care doar dacă eşti pietrificat în didacticismul maladiv al falşilor „critici" din promoţia grafomană de azi (cum toţi vor să scrie, toţi vor să „comenteze" literatura), nu vezi fineţea de concepţie. Totul, deci, e un dat metafizic, sâmbure ultim al lucrurilor. Solidar cu inocenţa materiei, eul liric parafează nostalgia încorsetărilor în clipă, măsura lumii este acest vector de energie, poemul clocotitor, al „literelor dulci" (*„Şi este iarăşi noaptea literelor dulci./Un înger din ambrozii se desface/Peste cetatea-n care morţii nu sunt morţi,/Pentru că încă n-au făcut cu viii pace./Şi se topeşte iar, pe cerul gurii,/Poemul meu - fantomă,/ Poemul tău-sclipire./E-un cer pe care,/ Oricine-am fi şi orice-am face,/Se moare-ntotdeauna din iubire."*), fiindcă dulcea ironie a notaţiei insidios strecurate ici-colo îmblânzeşte dimensiunea tragică a imaginariilor „ascunse" într-un cifru pretins naiv, în realitate, o demistificare a fugii *din* sine. Or, poezia mai înseamnă o jubilare a iniţiaticului, început, dar şi geometrie a veşniciei, rezonanţă a lumii şi mişcare imperceptibilă a energiilor elementelor şi elementarului, tipar al Unului. Aici, pasajul antinomic spirit-materie, insondabil, trimite la rezervele clasicizante ale unui eu, e drept, marcat de reveriile lumilor siderale (*„Lumile de lângă noi/Pot fi prăpăstii adânci./Pot fi basm, şi vedenie,/Şi duioşie./Nu contează cum le spunem,/Câtă vreme ne intră în carne,/Ca să trăiască/Ce nu mai poate să fie."*), umanitatea şi tâlcuirile existenţialului par să decidă o credinţă expresionistă despre un imn închinat cosmicităţii (*„Uneori, ne pierdem memoria./ Zburăm atunci departe./Fluturi mari, galbeni,/Care cunosc întâia oară lumina./Nicio emoţie nu mai e veche./Nicio pierdere pentru totdeauna./ Răsărim din propriile aripi./Răsărim întruna."*), destinul este o pasăre-armură a *mysteriilor* (aici, rândunele, privighetori, pescăruşi, porumbei), fiinţialul – un recurs, mereu, la timpul şi spaţiul ideal.

Îngerul *păzitor*, antiteza îngerului *exterminator*, îmbie cu fructul inefabilului, recursul la memoria-amintire pare să întreţină o insolită voluptate a vizualităţii. Şi încă ceva mai trebuie spus aici: că memorabilul, această lapidaritate a imaginarului împotriva timpului, deschide, inepuizabil, o perspectivă a semnificărilor fără echivoc, daruri imaginative prin excelenţă, cum ar spune hermeneutul. Şi aspectele pot continua să ne evidenţieze acest hieratism al rostirii caligrafiat cu sufletul, instalat deodată în frizele fragile ale veşniciei: *„În ziua în care m-am întors/Cu faţa spre*

mine,/S-au întors acasă și îngerii păzitori./Când i-am părăsit,/Le creşteau nişte aripi târzii/Ca măselele de minte./Îi durea tot,/Dar mai ales eu îi duream./Am crezut că, dacă plec,/Vor creşte mai repede./Dacă-i întrebi pe ei,/Vor spune că li s-a oprit inima de câteva ori./Muream fără să sufăr,/Cu mintea în altă parte./Aşa că poate nici nu m-am întors,/Poate că doar mi se pare./Dacă nu sufăr,/De unde să ştiu,/Înger sau om,/Cine, când moare?” (*În ziua în care m-am întors*, p. 72).

Poezia celebrează și teme thanatice, deificarea virtualității pure e reprimată sangvinar, mereu într-un spectacol rece-grav din care nu lipsește, totuși, tandrețea devastatoare (*„Să-mi treci, regele meu,/Prin sânge/Cum trece lumina prin aur,/Până când sângele mi se va linişti/Şi va străluci ca un curcubeu./Îndură-te acum,/Îndură-te o dată de sângele meu!”*), sfâșierile melancoliei, adesea, expandează fericiri tragice în discursul materiei (poemul *Lacrimă a tuturor lacrimilor*), în vreme ce, în numele vieții și morții, sarcasmul eului liric, rebel impetuos, edifică alte înfățișări crâncene în sevele adânci ale memoriei. Fantezia e cabrată elegant-grațios, triumful senin-patetic ține de tabloul complet al dizolvărilor esențialului în ficțiunea primordialului, eminesciană „curgere în sus” (*„Aşa că lasă-mă aici, unde m-am aşezat/Ca un răsărit şi ca un apus./Ca o veşnicie./Lasă-mă până când mă voi obişnui/Să curg numai în sus.”*), *sângele* și *inima*, embleme ale orizontului interior, înseamnă convertiri la ontologiile identitarului (*„Lasă-mă să încerc,/Îmblânzitorule,/Să mai fiu o dată/Eu însămi./Să îngenunchez/Înaintea inimii mele/Şi s-o implor să mă vadă.”*), *mithosul* calchiat depășește starea de reziduu livresc. În deplină metamorfoză, eul proteic învinge și marmura timpului, chiar dacă *„mă acoperă timpul/ca marea şi ca nisipul”*, fiindcă iluzia opririi pe loc a universului indică obsedant-patetic, îndărătul cuvintelor, demonul hazardului: *„Nu există linişte./Există, în schimb, mâini atente şi iubitoare,/Care-ţi cresc sufletul cum creşte cozonacul./Care aşteaptă, răbdătoare, să te scuturi de duhul rău,/Să poată mângâia carnea crudă,/Câtă ţi-a mai rămas,/După ce şi tu, şi demonu-ţi ars./Există o atingere care le umple pe toate,/Dincolo de cele-nchipuite, de cele visate./Eu nu pot să-i spun pe nume,/Nu am cum s-o chem,/Dar, pentru că suntem la fel,/Putem să-i spunem Linişte,/Deşi amândoi ştim/Că liniştea nu există.”* (*Nu există liniște*, p. 32).

Undeva, o tonalitate de orgă îmbie reiterarea lumii ca resurecție a eului în numele unei sincerități copleșitoare, din materia sonoră a verbului se iscă o complexiune axiologică atestând neîntrerupt ordinea interioară a lucrurilor ca oglindă a macrocosmosului. Uneori cu ironică detașare (*„Nu există despărţire în viaţă./Nu există despărţire în moarte./O memorie incredibil de trează/Ne ţine minte pe fiecare în parte.”*), alteori cu un aer vetust-grav, ductul liric rămâne inextricabil, inalterabil. Poemele din această carte a Denisei Popescu aparțin unui temperament liric prin excelență, îndepărtat de sfera conceptelor, dar trăitor în carnația luxuriantă a alfabetului imagistic al poeziei. Notația riguros-patetică nu înseamnă dicteul altor afecțiuni, doar asumare de adâncime a trăirii oniric-interiorizate, un *hybris* al reverberărilor lumină-umbră în eșantionul suveran al tuturor renașterilor (*„Umbrele trec din timpul transparent/În timpul care moare/Şi ne visează./Ultima oară/Când m-a visat o umbră,/Singurătatea mea/S-a topit de emoţie,/Ca o mireasă.”;* sau: *„Castele de miere-n octombrie/Şi mai departe, în pântecul toamnei, adânc./Un fel de vis fără memorie./Lumină peste lumină/Alunecând.”*), evocând în persoana poetei noastre un eu liric consecvent până la ultima limită. Metafora esențială îmbie așa-zicând zarea magică, iar poemul care a inspirat volumul toarnă în arhetipal tâlcul unei angelologii mizând nimic altceva decât punctul privilegiat al orizontului plenitudinar, omul pentru care foamea de ideal și setea haosului pot designa entități ontice. Incendiul solarian al eului auctorial, chiar și ludicul ca seducție redundantă a imaginarului, nu sugerează altă echivalență, ci, firesc, un discurs liricizat mărturisit cu intensitatea devoratoare a puseurilor ființialului „părăsit” în rivalta multicoloră a sceneriei marelui spectacol din real: *„Şi dacă eu cad,/Şi dacă eu mă prăbuşesc,/E pentru că n-am ştiut cât şi cum să mă iubesc./N-am avut grijă de Îngerul meu păzitor,/L-am lăsat singur,/Deşi el nu s-a îndurat să mă lase să mor/Şi, împotriva tuturor, oameni şi demoni,/Dar mai ales împotriva mea,/A stat cu aripile desfăcute,/A stat ca o pavăză grea./A răbdat, a cumpănit, a aşteptat,/Infinita tristeţe a Îngerului meu antiglonţ/E legătura cu tot ce n-am fost./Aşadar, în ceasul al doisprezecelea-mi spun/Că, dacă acum mă predau,/E ca şi cum pentru totdeauna mă părăsesc./Doamne, care pe toate le poţi şi le ştii,/Dă-i îngerului meu antiglonţ/Ceea ce eu nu-i pot da,/Puterea de a nu părăsi!”* (*Îngerul meu antiglonț*, p. 96).

Cartea Denisei Popescu divulgă, precum volumele anterioare, grație genuină și metaforă vizionară, ipostazele unui eu captiv în vraja elementarului și o amplă viziune teratologică a realului deopotrivă cu desemnificări ale dramei interioare. Și un aspect cu mult mai important: același eu auctorial edifică din participarea organică la datele realului un discurs autentic; așadar, sentiment și durată, substanță a vieții și religie a ființei, fiindcă înflorește din fiecare pagină a cărții Poesia.

Ionel BOTA

SCRISOARE MISTERIOSULUI POET OMAR KHAYYAM (împrumutaţi-mi liniştea!)

Dintotdeauna am admirat poeţii înţelepţi care pot exprima estetic adevăruri despre om şi despre lumea fiinţării. În acest sens, Dumneavoastră, Omar Khayyam, aţi fost şi aţi rămas unul de înalt piedestal. Compoziţiile Dumneavoastră lirice au străbătut nestăvilite secolele, încântând milioane de admiratori. Admiratori pe care i-aţi învăţat să trăiască bucuriile clipei şi i-aţi învăţat cum să aprecieze trecerea lor de mici segmente în imensul spectacol al eternităţii.

Puţini mai ştiu azi că aţi fost nu numai poetul rubayatelor, ci şi un astrolog de marcă, un filosof şi un matematician care a îmbogăţit cu descoperiri originale această ştiinţă. Că numele întreg v-a fost Omar Ibn Ibrahim El Khayyam (supranumele Khayyam însemnând făcător de corturi, meseria tatălui). Că aţi avut o viaţă agitată, multă vreme o situaţie precară, cum mulţi savanţi persani din timpul formării imperiului Selgiukid, că importantă a fost şcolirea la marele Colegiu Madresch din Nişapur, unde l-aţi avut profesor pe imamul Muwaffaq Nishaburi şi coleg pe Abdul Kasem, căruia, chiar tânăr fiind, regele Alp Arslam i-a dat înaltul titlu de Nezam-el-Mulk, adică Ordonator al Imperiului, cea mai înaltă personalitate politică şi administrativă. Pentru Dumneavoastră, un noroc al destinului. Pentru că Nezam-el-Mulk, oferindu-vă o rentă necesară vieţii de savant creator fără grija zilei de mâine, v-a dat şi privilegiul de a deveni directorul Observatorului Astronomic din Merv (fost centru politic al Karosanului, cu nimic mai prejos decât Samarkand şi decât Buhara, oraşul filosofului Avicenna), timp în care aţi reformat calendarul musulman, mult mai exact decât cel gregorian impus în Europa patru sute cincizeci de ani mai târziu.

Acum, când stau să se-mplinească o mie de ani de la naştere, ne e dat să cântărim şi norocul cu care scrierile Dumneavoastră, Domnule Khayyam, au rezistat vremilor. Să le numim pe cele filosofice: tratatul *Despre fiinţă* (în manuscris) este păstrat la British Museum, tratatul *Grădina inimilor*, la Biblioteca Naţională din Paris. Pe urmă: studiul *Asupra unor dificultăţi ale definiţiilor lui Euclid* este păstrat la Biblioteca din Lleida. Însă despre studiile matematice (între ele şi ecuaţiile cubice şi teoria fracţiilor), Europa afla abia pe la 1800. Tot târziu apar şi culegerile de rubayate. Mai întâi culegerea în engleză (*Rubaiyat of Omer into english vers*), în traducerea lui Edward Fizgerald şi prefaţată de Byles Cowell (Londra, 1859, 250 de exemplare), apoi *Les quatrains d'Omar Khayyam*, traducător J. B. Nicolas (Paris, Imprimeria Imperială, 1867, 464 de catrene), iar de aici preluate în celelalte limbi europene. Cât despre circulaţia lor în mediul islamic, ştim că răspândirea a fost continuă (chiar şi pe cale orală), dar că mai există interpolări, schimbări de cuvinte, eliminări, mai ales pentru îndepărtarea cuvântului vin, a vinului, aflat în contradicţie cu legile Coranului.

Adâncă înclinare şi emoţie în faţa unei opere care a traversat cu forţa-i artistică un mileniu, încântând atâtea generaţii! Şi ce mai contează acum, Domnule Omar Khayyam, dacă v-aţi născut în 1042 sau în 1048 şi dacă aţi părăsit această lume în 1123 sau în 1031, când spuneţi:

„N-am cerut să mă nasc, accept fără revoltă
Tot ce în viaţă mi-a fost scris.
Ştiu, voi pleca-ntr-o zi. Nimeni nu-mi spune
Ce-a însemnat, în fond, acest permis." ?

Sau:

„Să-ţi pot vorbi am traversat oceanul
Tăcerii ce de veacuri ne desparte,
De dragul tău am transformat în carte,
În vas de lut şi-n dulce vin amarul."

Sau, îndemnuri directe şi magnetice ale poetului:

„Bea vin, în el găsi-vei viaţă fără moarte,
Eterna tinereţe din nou ţi-o va reda,
Divinul timp al rozei şi-al inimii curate
Trăieşte-ţi clipa dată, căci clipă-i viaţa ta!";

„Alege fructele cele mai dulci
Cât eşti, şi cupele cele mai pline!
Crezi oare că la judecata de... atunci
De-aceste mici nimicuri cont se ţine?"

Şi încă:

„Ştii tu, frumoaso, că ulciorul
Din care bei înfrigurată
L-a făurit cândva olarul
Din taina unui trup de fată?"

M-am lăsat, iată, şi eu cuprins ani în şir de bogăţia de sensuri din rubayate, de intruziunile unei filosofii simple şi adânci şi de tremurarea întrebărilor cuprinzând iubirea, mireasma vinului, trecerea în misteriosul dincolo, indelebila moarte. Aţi scris:

„Venirea mea n-aduse nici un adaos lumii?
Plecarea n-o să-i sfarme rotundul şi splendoarea,
Şi nimeni nu-i să-mi spună adâncul tâlc al lumii:
Ce rost avu venirea şi-apoi ce sens plecarea?"*

Poate că răspunsul l-au dat deja milioanele de cititori de peste trecute veacuri. Iar iubitorul poeziei care vă va vizita la impunătorul Mausoleu Omar Khayyam din Naşpur se va umple de încântare, gândindu-se la acea profeţie făcută de Dumneavoastră prietenului şi discipolului Nazimi Aruzi: „Mormântul meu va fi într-un loc unde vântul de nord poate împrăştia peste el petale de trandafiri." Vă încredinţez de îndeplinirea ei!

Daniel CORBU

* Traducerea poemelor, **PAULA ROMANESCU**

(Din cartea abia apărută, SOLILOCVII DESPRE ARTĂ ŞI SPECTACOLUL LUMILOR)

Lecturi empatice

Oglinda femeii cu liră

Mă fascinează notaţiile literare ale **Angelei Baciu**, scrise cu un rafinament copleşitor, îmi stârnesc interesul încă de la primele rânduri şi mă agăţ din mers de hoinăreala, visele şi surprinzătoarele amănunte ale vieţii sale diurne, prelungindu-le misterul înainte ca ele să se dizolve în forfota lumii sau în propriile mele poveşti.

Spiegel scrie peste tot este noua carte pe care Angela Baciu o aduce în atenţia cititorilor, publicată în 2021 la *Editura Charmides*, scrisă într-un an pandemic, în acele prime luni de izolare, de retragere din lume în spaţiul intim, în camera cu cinci pereţi şi multe oglinzi, în *casa-cerc* în care scriitoarea redescoperă lucruri inutile uitate în sertare (nasturi sparţi, brăţări rupte...), trandafiri şi frezii uscate, dar mai ales tihna pe care o soarbe cu fiecare înghiţitură de cafea, timpul ce i se oferă (pentru scris, aşteptat, observat...). Sentimentului de neputinţă, când în afara casei se întâmplă lucruri care nu pot fi controlate, îi opune bucuria de a vedea un film, cu o cutie mare de floricele în braţe, de a descoperi gustul cafelei băute dimineaţa în balcon („îmi imaginez în fiecare zi că o beau altundeva"; „de pe balcon zăresc piaţa, casele vechi, turla bisericii cu tot cu ciorile ei"), lista cu cărţile preferate, serialele englezeşti, un poem al lui Umberto Saba recitat tocmai când soneria întrerupe nervos „de parcă s-a inundat tot blocul".

În acest prim an pandemic, toate simţurile sunt ascuţite, la pândă, sirenele ambulanţei „intră direct în carne", „stăm acasă", este atât de mult timp pentru scris, pentru împrietenirea cu fiecare colţişor al camerei, cu toate oglinzile, cu andrelele vechi de la bunica şi amintirea zilelor de joi cu turban şi cafea turcească. Despre acest univers apropiat şi redescoperit scrie Angela Baciu, despre spaţiul în care este nevoită să-şi petreacă timpul şi pe care îl recâştigă zi după zi, clipă de clipă, încercând un exerciţiu de reaşezare a lucrurilor, amintirilor, ideilor, pătimirilor, „un fel de post al tăcerii":

„să nu intraţi în cercul meu, e doar al meu! aici îmi pot trăi primăvara vara pun răsaduri vorbesc cu trandafirul de ierihon îmi povesteşte cum e în deşert...".

Şi totuşi, viaţa adevărată se suprapune coşmarurilor pe care pandemia le înfăşoară ca pe o volbură în peisajul acelor zile: „(...) mi-e frică de clopote nici ambulanţa n-o mai suport doar mirosul trabucului de cireşe amare (...)". Dorinţa de a trăi lângă mare, lângă apele cu nisipul, algele, scoicile şi meduzele lor, acolo „unde e liniştea" (ca din copilărie), alimentează reveria, întreţine derularea unor amintiri legate de vacanţele lungi petrecute la 2 Mai, unde oamenii se simt ca acasă:

„(...) iubesc golful pescarilor. acolo îmi place să lenevesc în soarele blând înconjurată de nisip, apă câte o meduză ici colo (îmi plac cele albastre) s-o privesc pe pictoriţa bătrână cum îşi scoate şevaletul din cort oare ce va mai picta azi sau îndrăgostiţii cu şaluri indiene care îşi prepară un ceai (...)"; *„să aşteptăm răsăritul!* ai zis un fir subţire s-a prelins pe cerul încă întunecat aproape am terminat sticla cu vin nu mai ştiu despre ce vorbeam deodată s-a auzit ceva pe apă aşa ca o plesnitură nici n-am băgat de seamă că pescarii îşi pregătesc undiţele şi bărcile să iasă în larg e ora de pescuit cu cizme lungi mănuşi şi şorţuri de piele bărbaţii-pescari încep o nouă zi nu vorbim aşezaţi unul în spatele celuilalt privim năvoadele cum lucesc în mare pare să fie o întreagă lume acolo cu scoici alge meduze şi alţi peşti răpitori valurile se izbesc de ţărm un punct mic roşu apăru pe cer apoi el deveni un nasture o floare un fluture o minge de fotbal un pepene şi, în final, un cerc de foc. nimeni nu respiră/ nu mişcă/ pescarii îşi descarcă bărcile pline de peşte oamenii ies din corturi o nouă zi miros de cafea proaspătă... #totul va fi bine".

Are Angela Baciu un fluid bun al textelor, o modernitate şi o melancolie aparte, ceva care mă absoarbe cu totul, un vis altoit pe o realitate mai puţin cunoscută, trăită, simţită, ceva care aparţine vieţii solare, o minunată prelungire a amintirilor calme în spaţiul domestic, acolo unde are la îndemână imaginaţia, dorinţele şi rafinamentul.

Despre sine şi despre cei care îi seamănă vorbeşte Angela Baciu în cartea sa, lăsând în fundal amănuntele legate de pandemie (covid, măşti şi mănuşi, declaraţia pe propria răspundere...), despre soarele din tavan ca „un pescăruş cu aripile strânse", despre oglinda (*spiegel*) spartă în mii de cioburi („în loc de trup fragmente de oglinzi"), despre tanti rosa, bătrâna cu chip de vrăjitoare, Nebunul de pe Pietricica, africanul din tren (şi din vise), despre obsedanta întrebare pe care acesta i-a adresat-o, „eşti egipteancă?", un fel de refren care se repetă în visele pe care le notează:

„în cafeneaua Rabia Kadîn lume multă. Efendi, maestrul cafegiu, pregăteşte ceştile. acelaşi ritual în fiecare zi poartă mănuşi albe cafeaua se aduce pe o tăviţă din aur cafetiera e argintată două ceşti albe mici îmbrăcate şi ele în aur îşi aşteaptă rândul/ de unde am eu amintirea asta?! joia îmi place să beau cafea turcească şi să port turban." (*vis 6*)

Nu închei fără să adaug că volumul poartă pe prima copertă o excelentă lucrare a Iuliei Şchiopu, iar pe coperta a patra, o notă de prezentare semnată de scriitorul Norman Manea.

Dincolo de aerul lejer al cărţii Angelei Baciu, remarc parfumul seducător, graţia şi siguranţa afectivă, o atentă cumpănire a sentimentelor care pun o amprentă personală asupra scriiturii sale.

Liliana RUS

Robert ALTER
ARTA NARAȚIUNII BIBLICE

Capitolul 4
ÎNTRE NARAȚIUNE ȘI DIALOG

(Urmare din numărul trecut)

O secvență de acțiuni repetate într-un astfel de tipar de basm popular este desigur un lucru mecanic, și o parte din geniul autorului biblic, în acest caz, este să își dea seama, cu trei milenii înainte ca Bergson să formuleze principiul, că aspectele mecanice din acțiunile umane reprezintă principala sursă de comedie. Repetițiile cu Balak și Valaam sunt mult mai elaborate decât cele ale lui Valaam cu asina: de fiecare dată Valaam îi cere lui Balak să ridice șapte altare și să sacrifice pe ele șapte boi și șapte berbeci, în timp ce regele înnebunit îl târăște de la un punct înalt de observație la altul; de fiecare dată, pregătirile minuțioase duc la o și mai mare frustrare pentru Balak. Păgânismul, cu ideea sa că puterile divine pot fi manipulate de o castă de profesioniști printr-un set de proceduri atent prescrise, este prins în capcana reflexelor unei viziuni mecanice asupra lumii, în timp ce din perspectiva biblică realitatea este controlată de fapt de voința unui Dumnezeu atotputernic, aflat dincolo de orice manipulare umană. Contrastul dintre aceste două concepții conflictuale asupra realității este strălucit creat în tiparul artistic de repetiții al poveștii. Cu fiecare repetiție, regele moabit și profetul său închiriat trec prin pregătiri ideatice, și de fiecare dată Valaam vorbește în versete pline de elan - cuvintele pe care Domnul i le-a pus în gură -, ceea ce reprezintă o repetiție în crescendo a unei viziuni pline de forță, în contrapondere cu repetarea mecanică a acțiunilor lor omenești zadarnice. Armonia argumentului teologic și a artei narative din poveste este desăvârșită.

Naratorul din *Numerii* 22-24 desfășoară tipare repetitive în tușe largi, îndrăznețe. Naratorul din *Geneza* 39 le prezintă printr-o serie de mișcări mai fine, mai minuțios legate între ele:

„1. Deci Iosif a fost dus în Egipt și din mâna ismaeliților care l-au dus acolo, l-a cumpărat egipteanul Putifar, o căpetenie de la curtea lui Faraon și comandantul gărzii lui. 2. Domnul însă era cu Iosif și el era om îndemânatic (*ish matzliah*) și trăia în casa egipteanului, stăpânul său. 3. Stăpânul său vedea că Domnul era cu dânsul și că toate câte făcea el Domnul le sporea în mâna lui. 4. De aceea a aflat Iosif trecerea înaintea stăpânului său și i-a plăcut și l-a pus peste casa sa și toate câte avea le-a dat pe mâna lui Iosif. 5. Iar după ce l-a pus peste casa sa și peste toate câte avea, a binecuvântat Domnul casa egipteanului pentru Iosif și era binecuvântarea Domnului peste tot ce avea el în casa și în țarina sa. 6. Și a lăsat Putifar pe mâna lui Iosif tot ce avea și, de când îl avea pe el, nu purta grijă de nimic din câte avea, fără numai de pâinea ce mânca. Iosif însă era chipeș la statură și foarte frumos la față”. (Biblia tipărită cu binecuvântarea PF Teoctist).

Aceste șase versete reprezintă cadrul introductiv pentru întâlnirea lui Iosif cu soția stăpânului său, pregătind scena nu numai cu informații narative, ci și prin anunțarea temelor formale. Motivele verbale repetate funcționează ca introducere a temelor muzicale la începutul primei mișcări a unei simfonii clasice. Iosif este îndemânatic (*matzliah*, verb intranzitiv), iar Dumnezeu îl face să „sporească” (*matzliah* - verb cauzal). Domnul este întruna „cu Iosif”, situație care este legată clar de succes, precum cauza de efect, și care, pornind de la om la tot ce atinge, se manifestă ca **binecuvântare**. Se insistă asupra cuvântului „tot” (*kol*) de cinci ori, depășindu-se clar norma de repetiție biblică și atrăgând astfel atenția asupra sa ca aserțiune tematică: dimensiunea binecuvântării sau a succesului pe care îl realizează acest om este practic fără limite, totul prosperă, totul îi este încredințat. Pe o scară mică, avem confirmarea propriului său vis de mărire și o prevestire a gloriei sale viitoare ca vicerege al Egiptului. Ultima frază, aparent nepotrivită cu cadrul, care apare în parataxa limbii ebraice ca membru egal al secvenței de afirmații paralele pe care le încheie, este un semnal de alarmă în mijlocul binecuvântărilor, și anume că Iosif va avea poate de suferit din cauza prea numeroaselor sale daruri. Suntem acum pregătiți pentru intrarea în scenă a soției lui Putifar:

„7. Așa fiind, femeia stăpânului său și-a pus ochii pe Iosif și i-a zis: «Culcă-te cu mine!» 8. Iar el n-a voit, ci a zis către femeia stăpânului său: «De când sunt aici, stăpânul meu nu poartă grijă de nimic în casa sa, ci toate câte are le-a dat pe mâna mea. 9. În casa aceasta nu-i nimeni mai mare decât mine și de la nimic nu sunt oprit, decât numai de la tine, pentru că tu ești femeia lui. Cum dar să fac eu

acest mare rău și să păcătuiesc înaintea lui Dumnezeu?» 10. Dar, deși ea zicea așa lui Iosif în toate zilele, el n-o asculta să se culce cu ea, nici să fie cu ea. 11. Se întâmplă într-o zi să intre Iosif în casă după treburile sale și, nefiind în casă vreunul dintre casnici, 12. Ea l-a apucat de haină și i-a zis: «Culcă-te cu mine!» El însă, lăsând haina în mâinile ei, a fugit și a ieșit afară. 13. Iar ea, când a văzut că el, lăsându-și haina în mâinile ei, a fugit și a ieșit afară, 14. A strigat pe casnicii săi și le-a zis așa: «Priviți, ne-a adus aici slugă un evreu, ca să-și bată joc de noi. Căci a intrat la mine și mi-a zis: Culcă-te cu mine! Eu însă am strigat tare. 15. Auzind el că am ridicat glasul și am strigat, lăsându-și haina la mine, a fugit și a ieșit afară». 16. Și a ținut ea haina la sine până a venit stăpânul lui acasă. 17. Atunci i-a spus și lui aceleași vorbe, zicând: «Acel rob evreu, pe care l-ai adus la noi, a venit la mine să mă batjocorească și mi-a zis: Culcă-te cu mine! 18. Dar când a auzit că am ridicat glasul și am început să strig, s-a temut și, lăsându-și haina la mine, a fugit și a ieșit afară». 19. Auzind stăpânul lui cuvintele femeii sale, câte îi spusese despre el, zicând: «Așa și așa s-a purtat cu mine sluga ta!», s-a aprins de mânie. 20. Și, luând stăpânul pe Iosif, l-a băgat în temniță, unde erau închiși cei ce greșeau regelui. Și a rămas el acolo în temniță”. (Biblia tipărită sub îndrumarea PF Teoctist).

Prima apariție a dialogului în întreaga poveste este adresarea directă, fără ocolișuri, preliminarii sau explicații, a propunerii sexuale a soției, prezentată de parcă aceste două cuvinte (în ebraică) erau singurele pe care i le-a adresat lui Iosif, zi după zi (versetul 10), până când în cele din urmă sensul neaoș al cuvintelor este tradus prin actul fizic de a-l apuca pe bărbat (versetul 12). Prin contrast, refuzul lui Iosif (versetele 8-9) este o revărsare fluentă de vorbe, pline de repetiții, care sunt atât adecvate din punct de vedere dramatic - ca servitor loial, el se opune cu vehemență, cu gândul la scandalul moral al faptei propuse -, cât și țintite tematic. Cuvântul „tot” este selectat din cadru și folosit ca să sublinieze greutatea și răspunderea care i-au fost încredințate lui Iosif. Un alt cuvânt tematic asociat cu încrederea acordată lui Iosif, „casa”, care apare și el de cinci ori în versetele-cadru, este folosit de el de două ori aici și are un mare rol în restul poveștii. Când stăpânul vine acasă (în versetul 16), „el se întoarce la casa lui”, și bineînțeles că soția, prin propunerile către Iosif, încurajează implicit uzurparea rolului de stăpân al casei sale.

Accentuând această temă prin încă o strategie de repetiție verbală, scriitorul profită de orice ocazie ca să se refere la candidatul egiptean la încoronare drept „stăpânul lui Iosif” și la pătimașa doamnă ca la „soția lui Putifar”. Totuși, în relatarea tentativei de viol, repetiția exactă a unor propoziții și fraze întregi devine esențială în poveste. Când Iosif a fugit (versetul 12), „el și-a lăsat haina în mâna ei”, un ecou exact, smuls ironic dintr-un context de încredere într-unul de trădare conjugală, al versetului 6: „Și a lăsat Putifar în mâinile lui Iosif tot ce avea” (în ebraică, *yad*, mână, este la singular de câte ori apare în capitol). Versetul 13 repetă *ad litteram* în întregime ultima frază din versetul 12, omițând doar un singur verb de întărire, din două motive: repetiția ne reține atenția asupra faptului esențial și clar al hainei lui Iosif în mâna ei, care este **urmat** (versetul 14) de „strigătul său” și care asigură un moment grozav de suspans al narațiunii în desfășurare, în timp ce așteptăm ce mișcare ar putea ea să inventeze ca să iasă din această situație compromițătoare. Povestea pe care le-o spune servitorilor casei folosește abil antipatiile lor împotriva străinului care constituie o amenințare sexuală și o insultă la adresa lor, a tuturor (el a fost adus „ca să-și bată joc de noi”), în jocul de cuvinte **letzaheq banu**, și are rolul să-i incite împotriva soțului care a introdus acest străin periculos în mijlocul lor. Ea folosește exact aceeași serie de fraze în discursul ei (versetele 14-15), fraze care tocmai fuseseră folosite de două ori (versetele 12-13), dar le inversează ordinea, astfel că acum strigătul ei **precede** fuga lui Iosif, evidența minciunii ei fiind transmisă cu putere, fără comentarii. Minciuna sfruntată este și mai mult subliniată prin schimbarea unui singur cuvânt dintr-o frază pe care ea o repetă din narațiunea precedentă. După cum am observat, actului de a lăsa ceva în mâna cuiva i se acordă o mare atenție, deoarece constituie un ecou exact la lăsarea, darea, încredințarea în mâinile lui Iosif, subliniate în versetele-cadru. În varianta soției lui Putifar, expresia incriminatorie **beyadah**, „în mâna ei”, din versetele 12 și 13, este transformată pe tăcute, în versetul 15, în **etzli**, „la mine”, astfel ca Iosif să pară că și-a scos haina de bunăvoie, înainte de viol. Bineînțeles, Iosif este din nou asociat cu dovada înșelătoare a unei haine, așa cum a fost când frații săi i-au dus tunica îmbibată de sânge tatălui lor. Soția plasează cu atenție haina „lângă ea” (versetul 16), ca recuzită aranjată pentru povestea pe care acum i-o va repeta soțului când se va întoarce (**Midraș Bereishit Rabbah**, 87:10, face remarca sclipitoare, deși oarecum fantezistă, pe baza specificației din narațiune că haina lui se afla lângă ea, că ea și-a petrecut timpul sărutând-o și mângâind-o).

Când în sfârșit ea vorbește cu soțul ei, repetiția sa este iarăși o rearanjare studiată a frazelor. Când s-a adresat servitorilor, a început cu o referire plină de dispreț la aducerea de către soțul ei a unui evreu care să-și bată joc de ea. Acum, ea începe (versetul 17) cu dezvăluirea șocantă: „Acel rob evreu (...) a venit la mine”, care în sine poate fi interpretată, în limbajul biblic consacrat, „s-a culcat cu mine”. Apoi ea restrânge sensul: „a venit la mine să mă batjocorească”. Această doamnă care înainte prezentase un repertoriu lingvistic de două cuvinte cu tentă sexuală se arată acum o stăpână subtilă a echivocului sintactic. Când s-a adresat servitorilor, soțul îl adusese clar pe evreu „ca să ne batjocorească”. Când repetă întreaga propoziție scurtă soțului ei, ea o plasează astfel încât să poată fi interpretată în două feluri: „sclavul a venit la mine - cel pe care tu ni l-ai adus - să-și bată joc de mine” sau „sclavul a venit la mine - cel pe care ni l-ai adus - ca să mă batjocorească” (bineînțeles că textul ebraic nu oferă punctuație lămuritoare). Evident că a doua interpretare ar fi un reproș dur adresat soțului ei, care sugerează că în mod pervers a „invitat” necazul prin introducerea unei asemenea amenințări sexuale în căminul conjugal, dar soția este destul de vicleană ca să formuleze acuzația în așa fel încât lui i se va oferi opțiunea de a o lua ca pe un reproș direct sau doar ca pe unul implicit și slab. Trebuie remarcat, de asemenea, că, adresându-se celorlalți servitori (sau sclavi),

Iosif a fost numit „bărbat”, pe când atunci când a repetat acest lucru soţului ei, ea e atentă să-l identifice pe evreu ca „sclav”, provocând astfel mânia unui stăpân care ar trebui să simtă că i-a fost înşelată încrederea şi că omul cel mai de jos a îndrăznit să atace pe cel sus-pus. Altfel, în varianta ei către soţ, ea repetă din nou rearanjarea mincinoasă a secvenţei frazelor, substituind cuvintele esenţiale „la mine” cu „în mâna mea” şi insistând exagerat că a ridicat glasul şi a strigat. În mod hazliu, acum strigătul nu mai apare ca o frază independentă - „Am ridicat glasul și am strigat”, ci devine o acţiune asumată, limitată la o propoziţie subordonată - „când am ridicat glasul și am strigat” (ceea ce bineînţeles că ar face, fiind o femeie virtuoasă). Definirea caracterului și a relaţiilor prin repetiţie, în cadrul dialogului, e de un efect extraordinar. Soţul reacţionează prosteşte, exact cum calculase ea la rece, Iosif e aruncat în închisoare, și ni se oferă trei variante-cadru care încheie povestea, în echilibru atent cu versetele-cadru de la început: „21. Dar Domnul era cu Iosif, a revărsat milă asupra lui și i-a dăruit trecere înaintea mai-marelui temniţei. 22. Încât mai-marele temniţei a dat pe mâna lui Iosif temniţa și pe toţi osândiţii care erau în temniţă, și orice era de făcut acolo el făcea. 23. Iar mai-marele temniţei nu avea nicio frică de nimic, că toate erau pe mâna lui Iosif, pentru că Domnul era cu el și toate câte făcea, Domnul le sporea în mâinile lui” (Biblia tipărită sub îndrumarea PF Teoctist).

Aceste ultime versete sunt un triumf al compoziţiei formale. Deşi Iosif a fost aruncat în alt fel de groapă, marea recapitulare a motivelor verbale arată clar că ritmul binecuvântării, care constituie destinul său, iese din nou la iveală: „Și a rămas el acolo în temniţă” (sfârșitul versetului 20), la fel cum „trăia el în casa egipteanului, stăpânul său” (sfârşitul versetului 2). Am tradus **beyt-sohar** drept „casa întemniţaţilor”, în ciuda unei mici stângăcii, pentru a reţine modul în care limba ebraică continuă motivul casei și binecuvântarea adusă acesteia de prezenţa lui Iosif, până la sfârşitul poveştii. Din nou Dumnezeu „este cu Iosif”, astfel încât el capătă trecere - sau aici, cu o uşoară variaţie a idiomului, „i se oferă trecere/favoare” - în ochii stăpânului său egiptean. Încă o dată, „totul îi este încredinţat”, dat „în mâinile lui” (o inversare corectivă finală a hainei lăsate „în mâna” atacatoarei feminine). În versetul 6, Putifar „nu purta grijă de nimic”, datorită încrederii pe care o avea în Iosif; aici, mai-marele temniţei „nu avea nicio frică de nimic”, exact din acelaşi motiv. Acest tipar esenţial de încredere totală va primi confirmarea supremă când Faraonul încredinţează administraţia întregii ţări în mâinile lui Iosif. Formula „Domnul era cu Iosif”, care a introdus întreaga relatare a activităţilor sale în Egipt (versetul 2), se repetă acum spre sfârşitul versetului final al episodului, iar ultimul cuvânt al poveştii este, cât se poate de potrivit, **matzliah**, „să facă să sporească”.

Toate aceste exemple de repetiţie artistică reflectă pe diferite căi o premisă fundamentală a naraţiunii biblice. Limbajul din poveştile biblice nu este niciodată conceput ca un plic transparent al evenimentelor narate sau ca un ornament estetic al acestora, ci ca o componentă integrală şi dinamică, o dimensiune insistentă a evenimentelor narate. Dumnezeu creează lumea prin limbaj; prin limbaj îşi desăvârşeşte El planul din istorie în faţa oamenilor. Există o încredere supremă într-o coerenţă fundamentală a sensului, prin limbajul care informează viziunea biblică. Când acţiunile şi discursurile bărbaţilor şi femeilor, văzute întotdeauna în acord sau dezacord fatidic cu poruncile lui Dumnezeu, ne sunt relatate în naraţiunea biblică, repetiţia aşază încontinuu vieţile lor într-un tipar complicat de cuvinte. Mereu devenim conştienţi de puterea cuvintelor de a face ca lucrurile să se întâmple. Dumnezeu sau unul din mijlocitorii săi, sau o simplă autoritate umană vorbeşte; omul poate repeta şi împlini cuvintele revelaţiei, le poate repeta şi elimina, le poate repeta şi transforma, dar totdeauna există mesajul original urgent cu care trebuie să se lupte, un mesaj care prin puterea formulării sale verbale concrete nu permite să fie uitat sau ignorat. Pe plan uman, un stăpân vorbeşte (întrucât ierarhia spirituală și socială este implicată în acest tipar), servitorul este chemat să repete prin lege, și cel mai frecvent, o acţiune este povestită de narator, apoi protagonistul său relatează acţiunea practic în aceiaşi termeni, discrepanţa dintre „practic” şi „exact” dând măsura fin calibrată a punctului de vedere subiectiv, problematic, al personajului. Cum actorii umani remodelează recurenţa din limbaj conform preferinţelor propriilor intenţii sau concepţii greşite, vedem cum limbajul poate fi un instrument de mascare sau înşelare, precum şi de revelaţie; totuşi, chiar într-o astfel de formă deviată, vedem limbajul în mod repetat manifestându-şi puterea de a se traduce în istorie, o istorie a cărei substanţă însăşi pare uneori alcătuită din oameni şi acţiunilor lor, uneori din limbajul pe care îl folosesc.

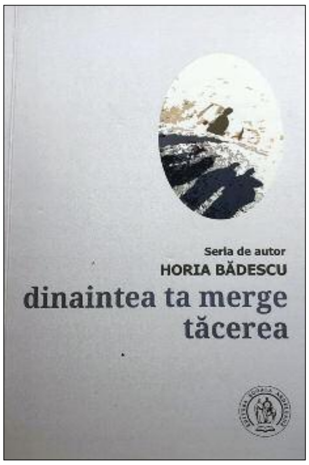
Dincolo de această interacţiune constantă, prin repetiţie, dintre limbaj şi naraţiune, personajele şi evenimentele biblice sunt prinse într-o pânză de repetiţii mai fină, în modelul de cuvinte şi fraze tematice care reapar constant. Niciun act sau gest nu este întâmplător, iar secvenţa evenimentelor nu este niciodată accidentală. Iosif poate trece repede de la starea de sclav într-o caravană, la conac, la închisoare, la palat; prin toate acestea, evidenţierea puternică a motivelor verbale ne semnalează în mod repetat direcţia spre care este el îndreptat, ţinta drumului său abrupt. Figurile umane din întinsul peisaj biblic acţionează ca agenţi liberi, pe baza impulsurilor unei individualităţi memorabile şi uneori impulsionaţi de o hotărâre feroce, dar toate acţiunile pe care le realizează se înscriu în final în simetriile şi recurenţele planului atutocuprinzător al lui Dumnezeu. (Trebuie spus că dimensiunile uriaşe ale acestui plan sunt cât se poate de palpabile în documentele **P.** şi par mai intermitente în documentele **J.** şi alte surse).

În esenţă, tensiunea inevitabilă dintre libertatea umană şi planul istoric divin este înfăţişată atât de strălucit prin repetiţiile atotcuprinzătoare din arta narativă a Bibliei.

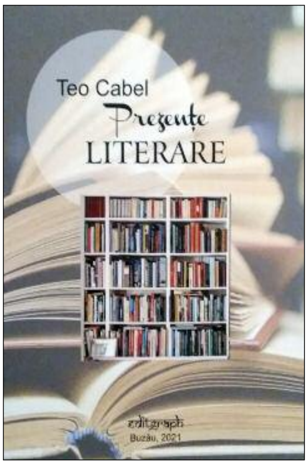
(Va urma)

Traducere din limba engleză de
Liana ALECU

Cărți primite la *Cafenea*

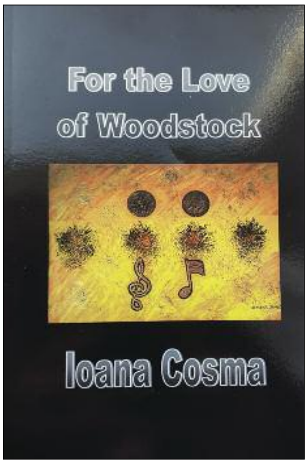

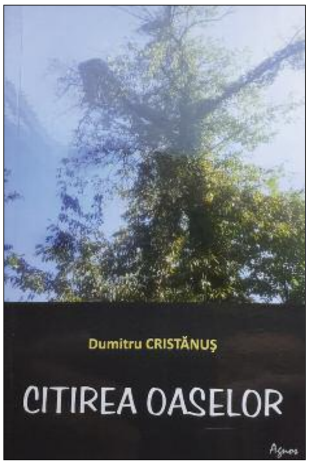

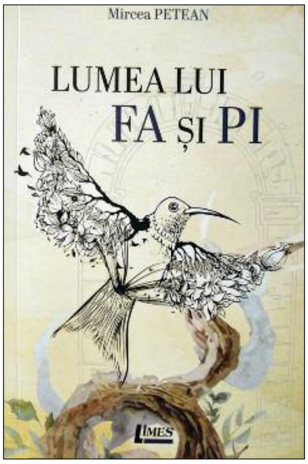

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Pitești
sub egida
Consiliului Local Pitești și a
Primăriei municipiului Pitești

Fondată în ianuarie 2003

REDACȚIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-șef: Marian BARBU
Secretar de redacție:
Simona FUSARU

Redactori:
Lucian COSTACHE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Florian STANCIU
Ion PANTILIE

Corespondenți:
Elisabeta BOȚAN (Spania)

Culegere:
Ioana NACIU

Corectură:
Lucian PÂRVULESCU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACȚIEI:

Centrul Cultural Pitești,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1,
sc. C, et. I, Casa Cărții, 110013,
Pitești
Tel./fax: 0248/219976

http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Cont: 50104122256,
Trezoreria Pitești
ISSN: 1583-5847

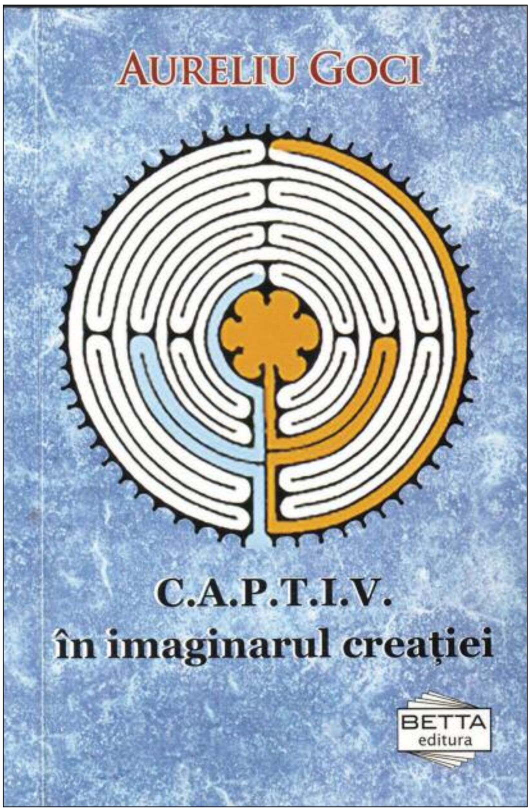
Responsabilitatea asupra
conținutului textelor revine
autorilor, conform legii.
Autorii pot avea și alte opinii
decât ale redacției.

Manuscrisele primite
la redacție nu se înapoiază.

Tiparul executat la
S.C. Tiparg S.A.,
tel.: 0248/221.348,
e-mail: office@tiparg.ro.

Revista nu publică decât texte originale, deci care nu au mai apărut în alte publicații.

LITERATURA ROMÂNĂ

Construcţia critică a lui Aureliu Goci din volumul *C.A.P.T.I.V. în imaginarul creației* (Editura Betta, Bucureşti, 2021) este precedată de un detaliat *Argument*, în care Aureliu Goci motivează demersul, explicitează statutul criticului şi oferă toate detaliile pentru a satisface curiozitatea cititorului, stârnită de titlul incitant. Ceea ce promite Aureliu Goci este un spectacol al imaginarului creației unor scriitori contemporani, 91 la număr, prezentați neutru, în ordine alfabetică, scriitori pe care i-a urmărit de-a lungul biografiei lor literare.

C.A.P.T.I.V. în imaginarul creației este o carte importantă în destinul literar al lui Aureliu Goci, întrucât conţine o veritabilă concepţie critică, prin care discursul critic se personalizează. Criticul contextualizează, situând literatura şi critica literară într-un tablou mai larg, al lumii în care trăim, ia în calcul competiţia dintre formele de comunicare – clasică, tradiţională, prin cuvânt/carte; modernă, prin TV, internet, reţele de socializare. E o perioadă de *fractură*, crede Aureliu Goci, atât în plan social-politic, cât și în cel cultural, o fractură care atinge toate compartimentele societăţii şi, pe cale de consecinţă, şi pe cele ale literaturii. Paradoxal, subliniază Aureliu Goci, „într-o perioadă istorică turbulentă sau cel puţin dramatică prin acţiunea socială, interesul pentru literatură şi textul estetic a scăzut, marcându-se şi mai subliniat dominantele unei civilizaţii a imaginii, cu acumulări rapide şi reluări surprinzătoare, dominate de o conştiinţă a fragilităţii şi a slabei cristalizări."

Acest paradox atinge şi domeniul criticii literare, urmarea fiind apariţia unei *critici situaționale şi circumstanțiale*, „aşa-numita critică de întâmpinare", care consemnează autori, curente şi cărţi promotoare de valori estetice, încercând să contrabalanseze audio-book-urile sau „«literatura» de facebook", care sunt mai mult instrumente de propagare, având o latură utilitaristă, practică şi pragmatică, şi mai puţin estetică. La aceste aspecte, în plus, începând cu anul 2020, anul declanşării pandemiei de coronavirus, se adaugă condiţii speciale, care atestă mai mulţi cititori pe computer, decât de carte tradiţională, pe suport letric. (...).

Ceea ce face importanţa cărţii, situând-o deasupra oricărei competiţii, este *mesajul de spiritualitate* pe care-l conţine, de aceea, „nu este vorba despre o concurenţă între formele de comunicare", întrucât, prin natura ei, „cartea-obiect nu este o simplă comunicare, ci un mesaj de spiritualitate, o concentrare a gândirii și conștiinţei umane".

Ingratitudinea epocii actuale se răsfrânge, deopotrivă, asupra cărţii şi autorului, abandonat de o societate vitregă care nu-i mai valorizează munca. Dacă epoca noastră traversează o criză, spune Aureliu Goci, aceasta nu este atât o criză a creației și a cărţii, căci autorii continuă să scrie, slujindu-și vocaţia şi valorificându-şi *talantul*, cât o criză a lecturii, a receptorului, aşadar, singurul care are de pierdut. Arta, spunea cineva, este ceva fără de care se poate trăi, dar fără de care nu merită să trăiești. Revenirea/conştientizarea acestui adevăr va marca întoarcerea la carte, la lectură. Şi aici, scriitorii vin, inventivi, cu oferte inedite: retextualizarea unor texte clasice, adaptate modului actual de receptare culturală, un exemplu fiind Şerban Codrin, care a recitit/rescris *Ţiganiada* lui Ion Budai Deleanu.

Criticul literar are, în aceste condiţii, o misiune de *combat*, „acțiune temporală, și nu Judecată de Apoi", întrucât el, criticul literar, „trebuie să rămână egal cu sine chiar și în zilele în care pare că totul este împotriva lui", şi, de aceea, „cea mai grea bătălie este cu sine însuşi".

Din bătălia cu sine însuşi a rezultat această carte, exemplu de generozitate literară, care atestă şi susţine, prin analize sintetice, comprehensive şi empatice, întregul demers teoretic care-l precede și-l justifică.

Ana DOBRE